

III. Finansal Kesim

Uygulamaya konulan mali destek politikaları, makroihtiyati önlemlerdeki genişlemeler ve bireysel kredi talebini artıran faiz gelişmeleri neticesinde kredi büyümesi, bireysel kredilerde 2016 yılı Eylül ayından, ticari kredilerde ise yıl sonundan itibaren ivmelenmeye başlamıştır. Kredi büyümesi arz ve talep taraflı gelişmelerle desteklenmiştir. İktisadi faaliyetteki ılımlı artış, kredi büyümesinin toparlanmaya başlaması ve yeniden yapılandırma alanındaki düzenlemeler ile TGA oranları görece istikrarlı seyretmektedir. Alınan destekleyici önlemlerin ve ekonomik faaliyetteki gelişmelerin etkileriyle önümüzdeki dönemde kredi büyümesindeki toparlanma eğiliminin devam etmesi öngörülmektedir.

Bankaların likidite riskine olan dayanıklılığı devam etmektedir. Sektörün kısa vadeli dış borçlarını uzun vadeli kaynaklarla yenileme eğilimi, son dönemde de büyük ölçüde devam etmiştir. Bankaların yurt dışı borçlarının vadelerinin uzamaya devam etmesi ise olası küresel likidite şoklarına karşı bankacılık sektörünün direncini artırmıştır. Uluslararası piyasalarda yaşanabilecek olası oynaklıklara karşı bankaların kullanabilecekleri likit tamponlarının da en olumsuz senaryolara yanıt verebilecek güçte olduğu görülmektedir. Son dönemde, olumlu uluslararası piyasa koşullarının etkisi ile uzun vadeli tahvil ve sermaye benzeri menkul kıymet ihraçlarında artış gözlenmiştir.

Faiz riskine duyarlı TL ve YP pozisyonların kısa vadedeki genel görünümü birbirine benzemekle birlikte, YP tarafında bir aya kadar vadedeki açık pozisyonun faize duyarlı toplam yükümlülük pozisyonuna oranı mevduatta YP'ye yönelimin bir sonucu olarak yakın dönemde artmaya başlamıştır. Ancak yapılan analizler sistemin özkaynaklarının gelebilecek şoklara karşı oldukça yeterli seviyede olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan bankacılık sisteminin bilanço içerisindeki YP açık pozisyonlarını makul seviyelerde tutup, bu açık pozisyonları bilanço dışı işlemlerle kapatmada oldukça ihtiyatlı olduğu gözlenmektedir.

Bankacılık sektörü kârlılık göstergeleri, geçen yılın son çeyreğinde yataylaşma eğilimi gösterse de yeni yılla birlikte yükselişine devam etmiştir. Kârlılığı etkileyen faktörlere gelir-gider hesapları ayrıntısında bakıldığında, net faiz gelirlerindeki iyileşme, faiz dışı giderlerdeki tasarruf tedbirlerinin devamı ve menkul kıymet (MK), kambiyo ve türev işlemler pozisyonundaki olumlu seyrin kârlılığa olumlu; TGA oranlarındaki sınırlı artışın karşılıklara yansımalarının ise olumsuz etki ettiği görülmektedir. Diğer taraftan, TL kredilerdeki toparlanma ile YP varlıklardaki kur etkileri sebebiyle risk ağırlıklı varlıkların hızlı yükselişi SYR'yi bir miktar aşağı çekerse de kurdaki dengelenme, kârlılıktaki artış ve risk ağırlıklarındaki düzenleme ile birlikte bu oran geçen yılın üçüncü çeyreğindeki seviyesini yakalamıştır.

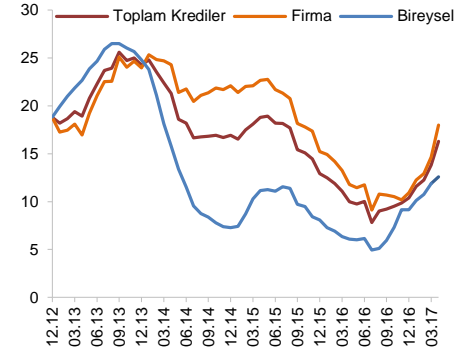
III.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

Kredi büyüme oranları, 2016 yılı Eylül ayından itibaren bireysel kredilerde, Aralık ayından itibaren ise ticari kredilerde gözlenen canlanma ile toparlanmaya başlamış, 2017 yılı Nisan ayı son haftası itibarıyla kur etkisinden arındırılmış toplam kredi büyümesi yüzde 16,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik III.1.1). Bireysel kredilerdeki canlanma, düşen konut kredisi faizleri, özel tüketim harcamalarına getirilen mali teşvikler ve bireysel kredilere uygulanan makroihtiyati tedbirlerin kısmen gevşetilmesiyle birlikte borçların yeniden yapılandırılmasına dair yapılan yeni düzenlemelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bireysel kredi büyümesinde özellikle konut ve ihtiyaç kredisi büyümelerindeki hareketlenme belirleyicidir. Firma kredileri, destekleyici yönde alınan teşvik ve tedbirler ile TL kredilerde tüm ölçeklerde toparlanmaya başlamıştır. Kredi büyümesi KGF kefalet limitinin artırılmasını takiben yılın ilk aylarında kamu ve birkaç büyük ölçekli banka kaynaklı artmış, KGF uygulamasının son zamanda genele yayılması ise kredi büyümesini ivmelendirmiştir. Bahsi geçen bu gelişmeler sayesinde son dönemde kredi büyümesi GSYİH büyümesinden hızlı gelişmiş, Kredi/GSYİH oranı toparlanarak yüzde 70 seviyesini geçmiştir (Grafik III.1.2). Bankacılık sisteminden yıllık net kredi kullanımı yukarı yönlü ivmelenmiş, kur etkisinden arındırılmış seri ise uzun dönem ortalamasına doğru yönelmiştir (Grafik III.1.3).

Kredi büyüme oranları firmalar kesimine verilen teşvikler ve bireysel kredi düzenlemeleriyle toparlanmaya başlamıştır.

Grafik III.1.1

Yıllık Kredi Büyümesi
(KEA, Yüzde)

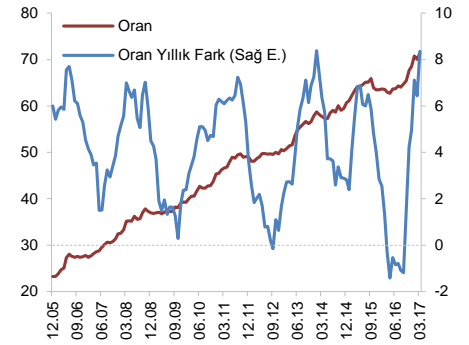

Not: Döviz endeksli krediler YP kredilere dahil edilmiş, YP meblağlar ABD doları için 0,7, euro için 0,3 ağırlığı kullanılarak elde edilen sepet kullanılarak kur etkisinden arındırılmıştır. Stok verileri kullanılarak 2017 yılı Mart ayına kadar aylık veri, Nisan ayı için haftalık veri üzerinden yıllık büyüme hesaplanmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 04.17)

Grafik III.1.2

Kredi/GSYİH Oranı
(Yüzde)

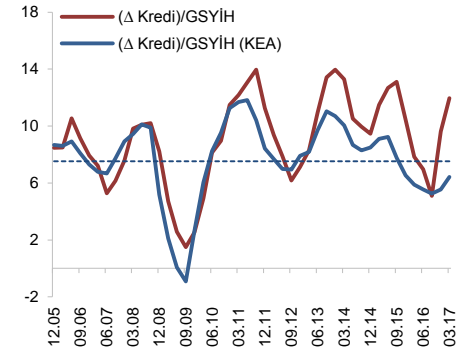

Not: Oran, aylık stok kredinin yine aylık frekansta hesaplanan son bir yıllık toplam GSYİH'deki payı olarak hesaplanmaktadır.

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.1.3

Yıllık Stok Kredi Değişiminin GSYİH'ye Oranı
(Yüzde)

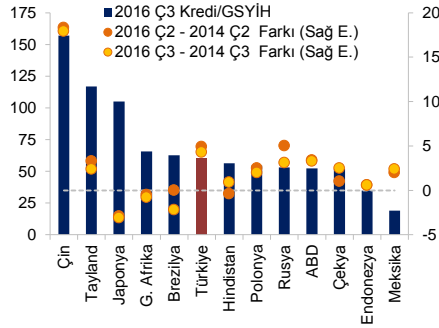
Not: Kredi değişimi yıllık olarak hesaplanmakta ve akım GSYİH'ye oranlanmaktadır. Firmaların YP kredileri hesaplanırken euro, ABD doları ve diğer para birimlerinden YP kredi stoku üç aylık fark olarak çeyreklik akım YP kredi verisi hesaplanmıştır. Üç aylık kredi farkları ilgili çeyreğe dair ortalama ABD doları ve euro TCMB döviz alış kurundan TL'ye çevrilerek kur etkisinden arındırılmıştır. 4 çeyreklik TL kredi tutan ve kur etkisinden arındırılmış YP kredi tutan toplanarak toplam kur etkisinden arındırılmış yıllık kredi stok farkı hesaplanmıştır. Döviz endeksli krediler YP kredilere dahil edilmiştir. KEA oranını 2004 yılından günümüze uzun dönem ortalaması kesik çizgilerle gösterilmiştir.

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.17)

Kredi büyüme hızı ve büyüme farkları uluslararası karşılaştırmalarda görece yüksek seyretmektedir.

Grafik III.1.4

Kredi/GSYİH Oranı Uluslararası Karşılaştırması (Yüzde, Puan)

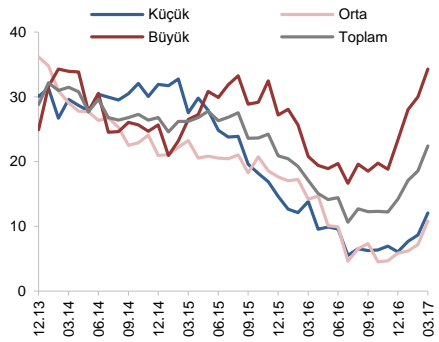
Not: Veri bankalar tarafından finans dışı kesime verilen tüm kredileri kapsar ve güncel son veri tarihi 2016 yılı üçüncü çeyreğidir. Farklar için sıfır hattı kesikli çizgiyle gösterilmiştir. İki yıllık farklar, gösterilen yılların ikinci ve üçüncü çeyrekleri üzerinden hesaplanmıştır.

Kaynak: BIS (Son Veri: 09.16)

TL firma kredileri tüm ölçeklerde toparlanmaya başlarken...

Grafik III.1.5

Firma Ölçeğine Göre TL Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları (Yüzde)

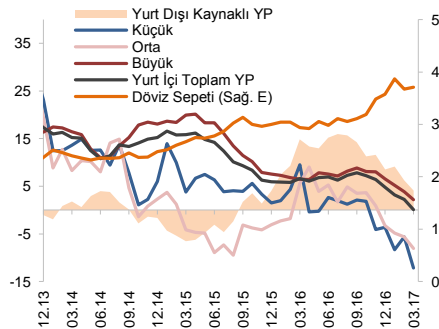
Not: Döviz Endeksli TL krediler hariç tutulmuştur. Mikro ve küçük ölçekli firma kredileri küçük ölçek başlığı altında birlikte raporlanmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

...Yurt içi kaynaklı YP kredi büyümesi döviz kurlarındaki artış ile eş zamanlı olarak azalmıştır.

Grafik III.1.6

Firma Ölçeğine Göre YP Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları ve Döviz Kuru (KEA Yüzde, TL)

Not: Yurt dışı kaynaklı YP kredi büyümesi finansal kesim dışındaki firmaların, yerleşik bankaların yurt dışı şube ve iştirakleri hariç tutularak, yurt dışı özel alacaklılara olan kredi ve borçlanma aracı yükümlülüklerini ABD doları değerleri üzerinden hesaplanmıştır. Döviz endeksli krediler ölçek bazında ve yurt içi toplam YP kredilere dahil edilmiştir. Mikro ve küçük ölçekli firma kredileri küçük ölçek başlığı altında birlikte raporlanmıştır. Döviz sepetinde ABD doları için 0,7, euro için 0,3 ağırlığı kullanılmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

2016 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla, ülkemizde bankalarca finans dışı kesime sağlanan kredinin GSYİH'ye oranı ve bu orandaki yıllık değişim, emsal gelişmekte olan ülkelere kıyasla yüksek seyretmiştir. Bu dönemi takiben gerek bireysel kredilerde gerek firma kredilerinde yaşanan toparlanma neticesinde bahsi geçen oranda görülen artış ile ülkemizin bu sıralamada daha üst sıralara çıkması beklenmektedir (Grafik III.1.4).

Son dönemde banka kredilerinde gözlenen toparlanmada arz ve talep taraflı dinamikler etkili olmuştur. Talep artışında özellikle konut kredisi faiz oranlarındaki düşüş, makroihtiyati alanda kredi kullanımını destekleyici yöndeki değişiklikler, sektörel tedbirler ve mali politika teşvikleri etkili olmuştur. Bankalar bu dönemde kefaletlere verilen Hazine desteği ve bireysel kredi teşvikleri karşısında kredi arz standartlarını bir önceki döneme nazaran sabit tutmuşlardır. Bahsi geçen etmenlerin kredi talep ve arz gelişmeleri üzerindeki olumlu etkisinin önümüzdeki dönemde devam edeceği öngörülmektedir.

III.1.1 Firma Kredileri

Firma kredileri 2016 yılı Aralık ayından itibaren KOSGEB faizsiz kredi desteği, TOBB düşük faizli Nefes Kredisi ve Hazine destekli KGF kefaleti gibi teşviklerle ivmelenerek büyümeye devam etmiştir.¹ Kur etkisinden arındırılmış toplam firma kredisi büyüme oranı Mart ayında yüzde 14,6 ile bir yıl önceki büyüme değerlerine yakınsamıştır (Grafik III.1.1). TL kredi büyüme oranı KGF kefaleti teşvikinin uygulamaya konmasıyla KOBİ'ler de dâhil olmak üzere tüm ölçeklerde büyük bir ivme ile toparlanarak toplamda yüzde 22,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1.5). Aynı dönemde döviz kurlarındaki artış ile eş zamanlı olarak küçük ve orta ölçekli firmaların yurt içi kaynaklı YP kredileri daralmaya, büyük ölçekli firma YP kredileri ise ivme kaybederek artmaya devam etmiştir. YP kredilerin yüzde 84'ünü kullanan büyük ölçekli firmaların azalan kullanımı toplam YP kredi büyümesinin genel seyirinde etkili olmuş, yurt içi kaynaklı YP krediler Mart ayında yavaşlayarak toplamda büyüme kaydetmemiştir (Grafik III.1.6).

¹ Bahsi geçen teşviklerle ilgili detaylar, IV.2 Reel Sektörün Finansmana Erişimine İlişkin Tedbirler başlıklı özel konuda belirtilmiştir.

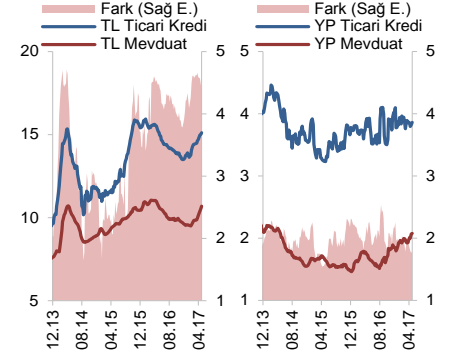
Geçmiş dönemlerde firmalar kesiminin yurt içi kaynaklı YP kredi büyüme oranları yavaşladığında yurt dışı kaynaklı YP kredi büyüme hızları artmış, firmaların YP kredi ihtiyaçlarını yurt içinden yurt dışı kaynaklara yönelerek karşıladıkları gözlemlenmiştir. İçinde bulunduğumuz dönemde ise yurt içi ve yurt dışı kaynaklı tüm YP kredi büyüme oranlarında yavaşlama gözlemlenmektedir. Bu gelişmenin döviz kurlarındaki artış ile eş zamanlı olmasıyla firmalar kesiminin yurt içi kullanımlarını yurt dışı kaynaklarla ikame etmek yerine toplamda YP kredilerden TL kredilere yöneldikleri değerlendirilmektedir (Grafik III.1.6).

Kredilerde faiz oranları talebi etkileyen önemli unsurlardandır.

TL kredilerde, faiz oranlarında ve kredi faizleri ile mevduat faizleri farkındaki artışa rağmen görülen büyüme oranları verilen teşviklerin krediler için önemini gösteren bir diğer faktördür. Bankaların bu dönemde kredilerin fonlanması için ihtiyaç duyulan kaynaktan dolayı TL mevduat ve DTH faizlerini artırmaları TL kredi faizlerini üzerinde yukarı yönlü bir etkide bulunurken, YP kredilerde kredi-mevduat faiz farkı daralmıştır (Grafik III.1.7). Mevduat sahiplerinin YP tercihlerinin güçlendiği bu dönemde TL kredilerde görülen yüksek artış, bankaların TL kaynak elde etmek amacı ile döviz takası işlemlerini yoğunlaştırmalarına sebep olmuştur. Geçmiş dönemde YP kredi kullanmayı tercih etmiş olan şirketlerin YP kredi taleplerini kısmaları, YP kredi-mevduat faiz farkının daraldığı bu dönemde, maliyet unsurlarından ziyade kur gelişmelerine bağlı olarak değerlendirilmelidir.

Banka Kredileri Eğilim Anketi'ne göre, 2017 yılı ilk çeyrekte bankalar mali politika teşviklerinin etkisiyle kredilere uyguladıkları standartları KOBİ kredilerinde 2016 yılı son çeyreğine nazaran gevşemiştir. Büyük işletmelere verilen kredilerde ise standartlar yatay bir görünüm sergilemiştir. Kredi arzı standartları TL kredilerde, gerek kısa gerek uzun vadede gevşemiş, YP kredilerde ise sıklaşmıştır. Bu gelişmenin azalan taleple birlikte YP kredilerde büyümesindeki ivme kaybında rol oynadığı değerlendirilmektedir. Bankalar önümüzdeki üç aylık dönemde standartların genelde aynı kalmasını beklerken, YP krediler bu kıstas açısından da ayrılmış, ankete katılan bankaların yaklaşık yarısı YP kredilerde sıklaşmanın devam edeceğini raporlamıştır. Genel ekonomik faaliyet beklentileri ve endüstrilere ait risk algısı son iki yıldır olduğu gibi arzı sıkılaştırıcı bir rol oynarken, verilen

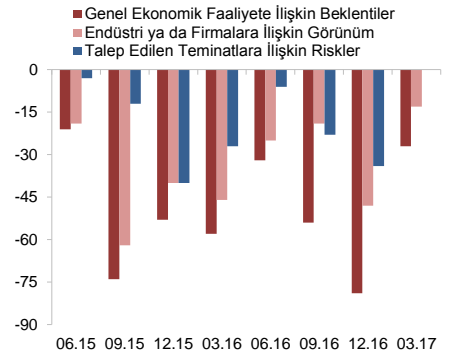
Grafik III.1.7

Firma Kredileri Faiz Oranları ve Farkları
(4 Haftalık Hareketli Ort., Yüzdeler)

Not: Kredili mevduat ve kredi kartı hesapları ile Temmuz 2015'ten itibaren sıfır faizli krediler hariç tutulmuştur.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 28.04.2017)

Grafik III.1.8

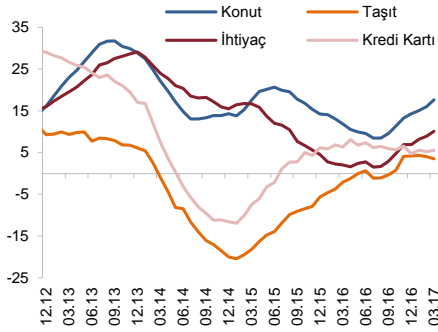
Firma Kredi Arzına Etki Eden Faktörler
(Net Yüzde Değişim)

Not: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

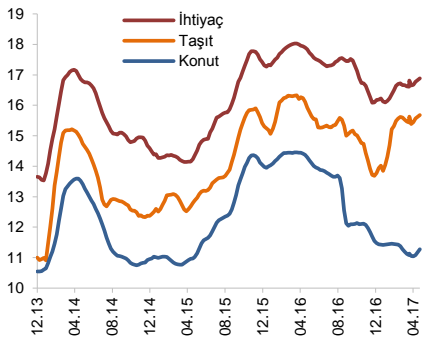
Bireysel kredi büyümesi özellikle konut ve ihtiyaç kredileri kaynaklı ivmelenmiştir.

Grafik III.1.9
Bireysel Kredi Yıllık Büyüme Oranları
(Yüzde)

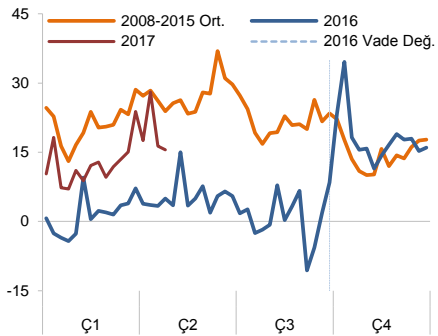
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.1.10
Bireysel Kredi Faiz Oranları
(4 Haftalık Hareketli Ort., Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 28.04.17)

Grafik III.1.11
İhtiyaç Kredisi Haftalık Büyüme Oranları
(4 Haftalık Hareketli Ort., Yıllıklandırılmış Yüzde)

Not: Vade değişikliği yürürlüğe girdiği haftayı kapsayacak şekilde resmedilmiştir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 28.04.17)

teşviklerin de etkisi ile teminatlara ait risk algısının aynı dönem içindeki eğiliminden farklılaştığı gözlenmiştir. (Grafik III.1.8).

III.1.2 Bireysel Krediler

2016 yılı Ağustos ayından itibaren konut kredilerine uygulanan faiz oranlarındaki düşüş ve Eylül ayından itibaren makroihtiyati düzenleme değişikliklerinin katkısıyla kredi ve taksitli tüketim olanakları artan bireysel kredi müşterilerinin özellikle konut ve ihtiyaç kredisi kullanımlarındaki artış ile bireysel krediler Mart ayı itibarıyla yüzde 11,9 büyümüşür (Grafik III.1.1, Grafik III.1.9 ve Grafik III.1.10). Bankalar tarafından verilen taşıt kredilerinin, pazar payı artan finansman şirketlerine rağmen istikrarlı seyreden yıllık büyümesi, 2016 yılı sonunda ÖTV uygulaması sebebi ile öne çekilen talebe, 2017 yılında ise baz etkisine bağlıdır. Kredi kartlarında geçmiş aylarda etkili olan baz etkisi kaynaklı artış yerini yatay bir büyüme oranına bırakmıştır.

Konut kredilerinde faizlerin düşmeye devam etmesiyle talep canlı seyretmiş ve bu sayede konut kredileri en hızlı büyüyen bireysel kredi türü olmaya devam etmiştir. Makroihtiyati tedbirlere yönelik değişiklikler kapsamında 2016 yılı Eylül ayında konut kredilerine uygulanan azami kredi/değer oranı sınırının yüzde 75'ten yüzde 80'e çıkarılmasının faiz indirimini takiben konut kredisi büyüme oranına katkı sağladığı değerlendirilmektedir.¹

Uzun dönem ortalamasının gerisinde seyreden ihtiyaç kredileri büyüme oranı, ihtiyaç kredisi azami vade sınırının 36 aydan 48 aya genişletilmesinin ve eş zamanlı olarak düşmeye başlayan ihtiyaç kredisi faizlerinin olumlu etkisiyle 2016 yılının son çeyreğinde ortalama büyüme düzeyini yakalamıştır (Grafik III.1.11). 2017 yılı başında faiz oranlarının kademeli olarak yükselmesi büyüme ortalama seviyenin altına çekmiş, ancak ihtiyaç kredisi büyüme

¹ 27 Eylül 2016 tarihinde bankaların kredi işlemlerine ilişkin ve kredi kartları hakkında yönetmeliklerde yapılan değişikliklere göre; ihtiyaç kredilerinde, muafiyetleri devam etmekte birlikte, azami vade sınırı 36 aydan 48 aya çıkarılmış ve canlı kredilerin 72 aya kadar olan vadelerle yeniden yapılandırılmasına olanak verilmiş, bu hususta yeni ihtiyaç kredileri kullanılacak ise vadeleri yine 48 ay ile sınırlandırılmıştır. Konut edinme amaçlı ve taşıt kredisi dışında konut teminatlarda kredilerde kredi değer oranı yüzde 75'ten yüzde 80'e çıkarılmıştır. Çeşitli tüketim kalemleri hariç tutulmakla birlikte bireysel ve kurumsal kredi kartı alışveriş ve nakit çekimlerinde taksit sayısı 9'dan 12'ye çıkarılmış, mevcut bakiyelere en fazla yine 72 ay ile sınırlı kalmak üzere yeniden taksitlendirilme olanağı sağlanmıştır. Uygulamaların detayları Ek 1 Bireysel Kredilere ve Ticari Kredilere Yönelik Makroihtiyati Düzenlemeler ve Yürürlük Tarihleri isimli tabloda sunulmuştur.

eğilimi geçen yıla göre daha güçlü kalmaya devam etmiştir. Bu dönemde beyaz eşya ve mobilya tüketimine yönelik teşviklerin ve artan konut satışlarının bu tüketim kaleminde yarattığı talebin ihtiyaç kredisi talebini olumlu etkilediği değerlendirilmektedir. Vade kırımında ihtiyaç kredilerinin değişiklik öncesi istikrarlı büyüyen 25-36 ay vade aralığının toplamdaki payının 36-48 ay vade aralığına kayması uygulama değişikliğinin kredi gelişmelerinde büyük rol oynadığını teyit etmektedir (Grafik III.1.12).

Bireysel kredilerin kredi riski görünümünde hanehalkının borçluluğu ve genel ekonomik faaliyete ilişkin göstergeler etkili olacaktır (Grafik III.1.13). Bölüm II.1'de belirtildiği üzere hanehalkı kaldıraç oranları 2014 yılından bu yana gerilemeye devam etmektedir. 2017 yılı başından itibaren canlanan iktisadi faaliyet, bankaların bir yılı aşkın süredir giderek sıkılaştıran kredi standartlarını sabit tutmaları ve uzayan vade ve taksit imkânları, tüketicilerin borç servis imkânlarını daha elverişli düzeylere çekmiştir. Bu gelişmenin bireylerin kredi geri ödemelerine olumlu etki yapması beklenmektedir.

III.1.3 Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Kredileri canlandırmaya yönelik adımların olumlu katkıları ve iktisadi faaliyetteki ılımlı toparlanmanın etkileri ile TGA oranı yüzde 3 seviyesinin bir miktar üzerinde istikrar kazanmıştır (Grafik III.1.14).

Bireysel kredilerde özellikle konut ve ihtiyaç kredisi kaynaklı olarak gözlenen büyüme, varlık yönetim şirketlerine yapılan portföy satışları neticesinde aktiflerden çıkışla birlikte bireysel kredi TGA oranlarının gerilemesine katkı sağlamıştır (Grafik III.1.15). Diğer yandan özellikle büyük firma TGA oranının görece düşük seviyelerdeki yatay seyri, firma kredisi kredi riski görünümünü desteklemektedir (Grafik III.1.16).

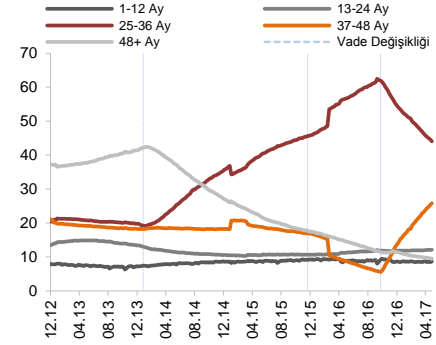
2016 yılı son çeyrek itibarıyla ülkemiz TGA oranı ve TGA oranının son iki senelik değişimi emsal gelişmekte olan ülke ortalamalarına yakın bir seyir izlemektedir (Grafik III.1.17).

2017 yılı Mart ayında toplamda yüzde 2,9 olan firma kredileri TGA oranı işletme ölçeklerine göre ayrılmaya devam etmiştir (Grafik III.1.16). Kredi hacmi bakımından en büyük paya sahip olan büyük

İhtiyaç kredisi vadeleri 37-48 ay vadeli krediler lehine değişmiştir.

Grafik III.1.12

İhtiyaç Kredilerinin Vadelere Dağılımı
(Yüzde Pay)

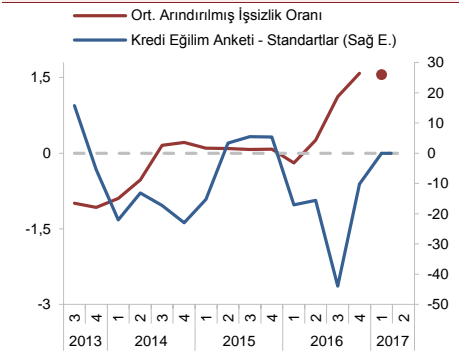

Not: Veriler stok krediler üzerinden hesaplanmaktadır. 2013 sonundaki değişiklik ile ihtiyaç kredisi vadeleri 36 ay ile sınırlanmış, 2015 sonundaki değişiklik ile eğitim ve öğrenim ücretinin finansmanı konulu kredilerde sınır kaldırılmış, 09.2016'dan itibaren ise 36 ay olan ihtiyaç kredileri vade sınırı 48 aya kadar uzatılmıştır. Paylarda 2015 ve 2016 yılları başında görülen keskin artışın tanınım ve kapsam değişikliklerinden kaynaklanmaktadır. 2015 yılından itibaren ihtiyaç ve diğer krediler birlikte raporlandığından tüm grafikte ihtiyaç ve diğer krediler birlikte gösterilmiştir. Vade değişiklikleri yürürlüğe girdikleri haftadan kapsayacak şekilde resmedilmiştir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 28.04.17)

Grafik III.1.13

Kredi Standartları ve Ekonomik Görünüm
(Yüzde, Net Yüzde Değişim)

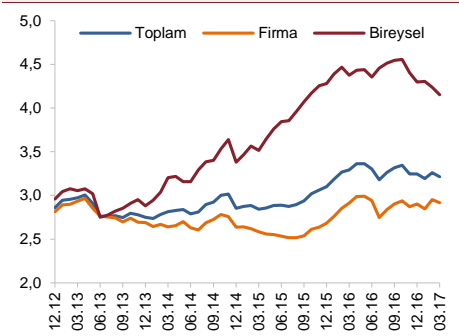

Not: Kredi standartları gelişmeleri sadece ihtiyaç kredileri için dir, nâtr seviyeyi gösteren sıfır noktası kesikli çizgilerle gösterilmiştir. Sıfır altı değerler standartların sıkılaştığını, sıfır üstü değerler gevşediğini gösterir. İşsizlik oranı mevsimsellikten arındırılmış aylık işgücü verilerinin 3 aylık toplu değerleri üzerinden hesaplanarak ortalamadan ayrılmıştır. İşgücü serisinin en güncel veri tarihi Şubat 2017 olup birinci çeyrek için Ocak-Şubat ayları toplu değerleri ile hesaplanan oran nokta ile gösterilmiştir.

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.1.14

TGA Oranları
(Yüzde)

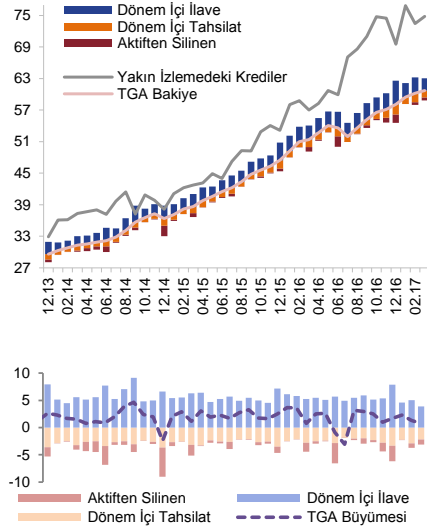

Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.1.15

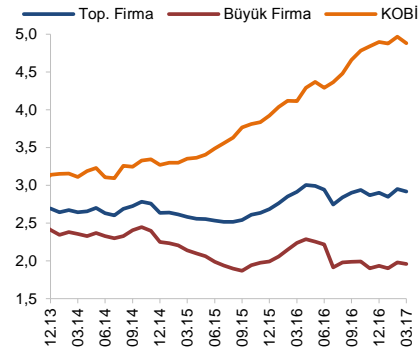
TGA Bakıyesini Etkileyen Faktörler, Aylık TGA Büyümesi ve Bileşenlerin Katkıları (Milyar TL, Yüzde ve Yüzde Puan)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.1.16

Firma TGA Oranları (Yüzde)

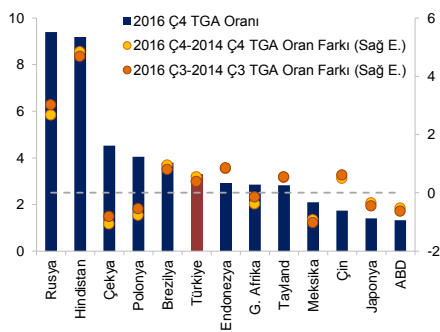

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Uluslararası karşılaştırmalarda TGA oranları ortalama seviyede seyretmektedir.

Grafik III.1.17

TGA Oranı ve Değişiminin Uluslararası Karşılaştırması (Yüzde)

Not: Farklar için sıfır hattı kesikli çizgiyle gösterilmiştir. İki yıllık farklar gösterilen yılların birinci ve son çeyrekleri üzerinden hesaplanmıştır. Japonya 4. çeyrek verileri açıklamadığından sütunlarda 3. çeyrek verileri, farklarda sırası ile 2016 3. çeyrek ve 2016 1. çeyrek için iki yıllık farklar gösterilmiştir. IMF tarafından henüz raporlanmayan Brezilya, Çekya, Çin, Meksika, Tayland 4. çeyrek verileri söz konusu ülkelerin milli kaynaklardan elde edilmiş, Brezilya için aylık veri ortalaması hesaplanmıştır.

Kaynak: IMF-IFS, BDDK, Brezilya MB, Meksika MB, Tayland MB, Çekya MB, Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu (Son Veri: 12.16)

ölçekli işletmelerin yüzde 2,0 seviyesinde sabit seyreden TGA oranları toplam firma TGA oranı üzerinde etkili olurken, KOBİ kredileri için TGA oranları 2014 yılından bu yana artarak yüzde 5'e yaklaşmıştır. Son dönemde özellikle KOBİ segmenti için getirilen KOSGEB kredileri, Nefes Kredisi ve KGF teminat garantisi uygulamalarının sınırlı borç çevirme etkisinin yanında, canlanan ekonomik faaliyet ile birlikte TGA oranlarının olumlu şekilde gelişmesinde etkili olması beklenmektedir. Bölüm II.2'de belirtildiği üzere son dönemde firmaların kaldıraç oranları artmış fakat kredi vadeleri uzamaya devam etmiştir. Nisan ayı Enflasyon Raporu'nda değinildiği üzere iktisadi faaliyette beklenen ılımlı seyre ilaveten tüketim talebi ve kredi erişimine dair gelişmeler, önümüzdeki dönemlerde KOBİ ve büyük ölçekli işletmelerin TGA oranlarının seyirinde belirleyici olacaktır. Gelişmelerin firma gelirlerini ve dolayısıyla firmaların borç çevirme kapasitelerini olumlu etkileyeceği öngörülmektedir.

Para birimleri bakımından firma kredileri TGA oranlarının ayrışmaya devam ettiği, toplam firma TGA oranlarının daha ziyade TL krediler kaynaklı olduğu gözlenmiştir (Bölüm II.2). YP firma TGA oranının yatay seyri firmaların kur şoklarına karşı dayanıklılığının teyidi niteliğindedir.

Firmalar kesimi TGA oranları ölçek ve para birimi bazında olduğu gibi sektörel bazda da ayrılmaktadır. Toplamda firmalar kesimi kredi kullanımının yaklaşık yarısını oluşturan imalat sanayi ile toptan ve perakende ticaret sektörlerindeki TGA'ların toplam TGA oranı artışında önemli rol oynadıkları görülmektedir (Tablo III.1.1). Bu sektörlerin önümüzdeki dönemlerde ekonomik faaliyette beklenen yurt içi ve yurt dışı kaynaklı talep gelişmelerinden olumlu yönde etkileneceği değerlendirilmektedir. Konut kredilerindeki toparlanmayı müteakip inşaat sektörü TGA oranlarında görülen düşüş dikkat çekicidir. Diğer taraftan turizm sektörünün içinde bulunduğu zorlu döneme rağmen TGA oranlarında görülen iyileşmede yeniden yapılandırılan kredilerin ve sektörün teşvik programları kapsamına alınmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Yeniden yapılandırma imkânlarının enerji sektörü TGA oranlarında görülen iyileşmede de rol oynadığı değerlendirilmektedir.

Son dönemde bireysel kredilerde gözlenen artış ile bireysel kredi TGA oranları tüm türlerde 2016 yılı üçüncü çeyreğinden sonra

aşağı yönlü eğilim göstermiştir (Grafik III.1.14 ve Grafik III.1.18).

Gerek teminat yapısı, gerek makroihtiyati politikalar çerçevesinde alınan kredi/değer oranı tedbirleri ile bankacılık sektörü açısından istikrarlı bir bilanço kalemi olan konut kredilerinde TGA oranı son iki yıldır yüzde 0,5 seviyesinde yatay bir seyir izlemektedir.

Taahhüt kredisi ve bireysel kredi kartı TGA oranları son dönemde sınırlı miktarda düşerek Mart ayında sırasıyla yüzde 3,3 ve yüzde 8,0 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Kredi kartı azami taksit sayısının artırılmasını ve mevcut bakiyelere uzun vadeli yapılandırma imkânı tanınmasını takiben, taksitli satışlar bakiye büyümesi yaklaşık bir yıldır görülen yatay eğiliminden sıyrılarak sınırlı bir artış göstermiştir (Grafik III.1.19). Taksitli ve taksitsiz bakiye büyüme oranlarında görülen bu sınırlı farklılaşma neticesinde, bireylerin taksitli kredi kartı bakiyelerinin toplam kredi kartı bakiyelerine oranında görülen artış kısa sürmüştür; oran uygulama değişikliğinden önceki seviyelerine doğru yönelmiştir.

İhtiyaç kredisi TGA oranları, 2016 yılı Eylül ayında gerçekleştirilen uygulama değişikliklerini takiben azalarak Mart ayında yüzde 5,8 olarak gerçekleşmiştir. Azami vadeleri uzatan ve mevcut bakiyeleri uzun vadelerde yeniden yapılandırma olanağı sağlayan uygulama değişikliklerinin, bireylerin aylık kredi borcu yükümlülüklerini azaltarak borç servisini kolaylaştırması beklenmektedir. Bu gelişme, bireylerin güncel ve gelecek borçlarının ödeme oranlarını artıracak ve TGA'ya düşme oranını azaltacaktır. Bahsi geçen gelişmelerin TGA oranlarına yansımalarında önemli diğer bir etmen bankaların kredi başvurularını tabi tuttukları kredi standartlarındaki gelişmelerdir. Banka Kredileri Eğilim Anketi'ne göre standartlar yaklaşık bir yıldır görülen sıkılaşmayı sonlandırarak 2017 yılı ilk çeyreğinde sabit seyretmiştir (Grafik III.1.20). 2017 yılı ikinci çeyreğinde standartların yine yatay gelişeceği, talebin ise artacağı beklenmektedir.

İhtiyaç kredisi azami vade sayısındaki değişiklik ile yeni açılan kredi vadeleri tüm Bireysel Kredi Notu (BKN) kısımlarında artış göstermiştir (Grafik III.1.21). Değişikliği hemen takip eden dönemde yeni kredi vadeleri tüm BKN kısımları için 2013 vade kısıtından önceki seviyelere yakın gelişse de, son dönemde 2016 yılı Eylül ayından önceki seviyelere yakınsamaya başlamıştır. Bu gelişme değişikliği müteakip vadelerde görülen artışın bireylerin tüketim alışkanlıklarında

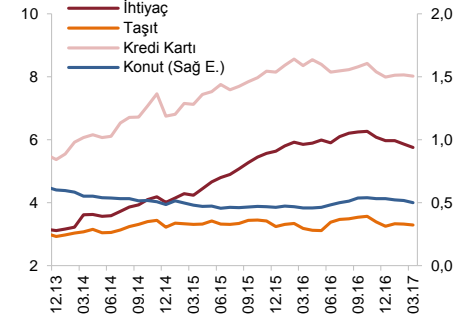
Tablo III.1.1
Şektörel TGA Oranları
(Yüzde)

	03.16 TGA Oranı	03.17 TGA Oranı	Yüzde Değişim	Kredi Payı
İmalat Sanayi	3,1	3,6	17,8	24,7
Toplam ve Perakende Ticaret	3,6	4,1	15,4	20,5
İnşaat	4,1	3,6	-12,7	11,5
Enerji (Elektrik, Gaz ve Su Kay.)	1,1	0,5	-55,2	9,4
Ulaştırma, Depo ve Haberleşme	1,6	1,8	9,4	7,7
Emlak, Kiralama ve İşletmecilik	1,1	1,1	-1,5	7,3
Tarım, Avcılık, Ormanlık	2,4	2,8	19,0	5,9
Otel ve Lokanta	2,3	2,3	-1,8	4,4
Madencilik ve Taşocaklığı	4,4	2,4	-44,7	1,8

Not: Krediler başvuru formlarındaki kullanım amaçlarına göre sektörler ayrılmaktadır. Kredi payları finans sektörü ve bireysel krediler dışındaki toplam nakdi krediler üzerinden hesaplanmıştır ve seçilen sektörler canlı reel sektör kredilerinin toplamda yüzde 93'ünü temsil etmektedir.

Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.17)

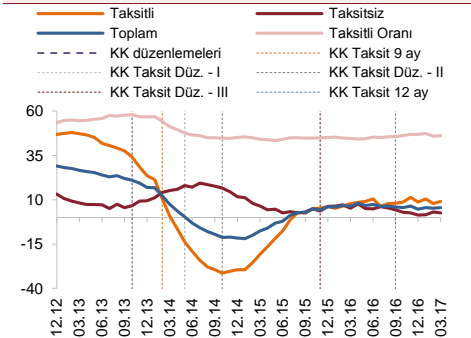
Grafik III.1.18
Bireysel Kredilerde TGA Oranları
(Yüzde)

Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.17)

Bireysel kredi kartı bakiyeleri taksitli bakiye lehine değişmiştir.

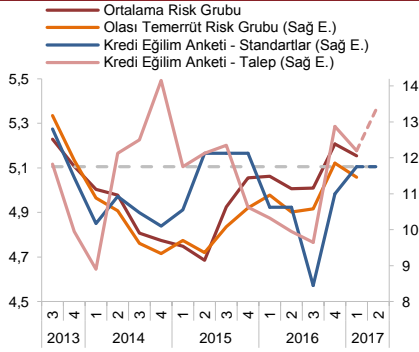
Grafik III.19
Bireysel Kredi Kartı Bakiyesi Yıllık Büyümesi
(Yüzde)

Not: 2013 tarihli yönetmelikte bireysel kredi kartları ile ilgili yapılan değişikliklerde asgari borç ödeme oranlarının kart limitleri ile, yeni kart limitlerinin ise gelir ile ilişkilendirilmesi öne çıkmıştır. 2014 yılı Şubat ayında yürürlüğe giren değişiklik ile KK taksit sayısı 9 ay ile sınırlanmış ve kuyum, telekomünikasyon, yemek, gıda ve akaryakıt harcamaları taksit hakkından muaf tutulmuştur. I. düzenleme ile hediye kart ve çeklerine taksit imkânı kaldırılmış, II. düzenleme ile kuyum harcamalarına 4 ay taksit hakkı tanınmış, III. düzenleme ile beyaz eşya, mobilya ve eğitim harcamaları taksitleri 12 aya genişletilmiştir. 2016 yılı Eylül ayında getirilen değişiklikle azami KK taksit sayısı 12 aya çıkarılmış, mevcut listelere ilave olarak elektronik eşya ve bilgisayar harcamaları 6, havayolu, seyahat acenteleri, taşımacılık, konaklama, sağlık ve sosyal hizmetler, sağlık ürünü alımı, kulüp, dernek ve vergi ödemeleri 9 ay ile sınırlanmış, doğrudan pazarlama, yurt dışı, kozmetik ve ofis malzemeleri harcamaları ise taksitten muaf tutulmuştur.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

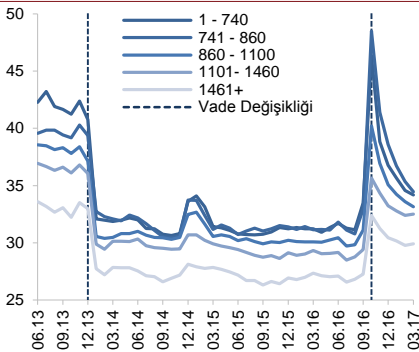

Grafik III.1.20 Yeni İhtiyaç Kredileri ve Kredi Anketi
(Ortalama Risk Grubu)

Not: Kredi standardı ve talep gelişmeleri sadece ihtiyaç kredileri içindir. Net yüzde değişim olarak raporlanan ve Grafik III.1.14'te de resmedilen anket sonuçları bu grafikte risk gruplarını gösteren aralıkta yeniden ölçeklendirilmiş, nötr seviyeyi gösteren sıfır noktası kesikli çizgilerle gösterilmiştir. Bu seviyenin altındaki değerler standartların sıkılaştığını, üstündeki değerler ise gevşediğini gösterir. Standartların 2017 yılı ikinci çeyrek değerleri beklentileri gösterir ve kesikli çizgilerle temsil edilmiştir. Düz ve temerrüt olasılığı ağırlıklı risk grupları ihtiyaç kredisi müşterilerinin BKN grupları arasında sırası ile düz sayı ortalaması ve grupların temerrüde düşme olasılığı ağırlıklı ortalamalarını gösterir.

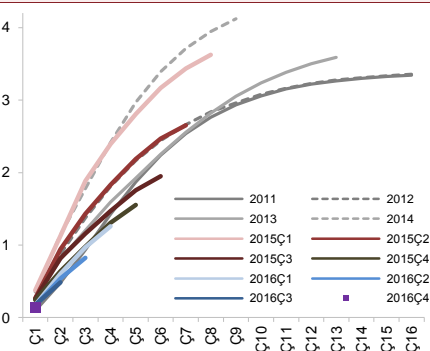
Kaynak: Kredi Kayıt Bürosu, TCMB (Son Veri: 03.17)

İhtiyaç kredisi azami vade süresinin uzaması ile vadeler tüm kısımlarda artmıştır.

Grafik III.1.21BKN Kırılımında İhtiyaç Kredisi Vadeleri
(Ay)

Not: Bireylerin 1 ile 1900 arasında değişen kredi notları 11 grup altında raporlanmaktadır, ortalamalar bu 11 grup üzerinden hesaplanmaktadır.

Kaynak: KKB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.1.22İhtiyaç Kredisi Yaşlandırma Eğrileri
(Yüzde)

Not: Yaşlandırma analizi ihtiyaç kredilerinin verildiği çeyreği takiben TGA oranlarını kümülatif olarak raporlamaktadır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

ve bankaların ihtiyaç kredisi vade uygulamalarında oluşan kalıcı bir değişiklikten ziyade kısa döneme ait bir gelişme olduğunu göstermektedir.

Uygulama değişikliği ile vadeler uzamış, hanehalkı borç servis gücü artmış olup gerek yeniden yapılandırma olanakları ile hâlihazırda verilmiş olan kredilerin gerek önümüzdeki dönemde verilecek olan kredilerin TGA'ya dönüşme oranlarının azalması beklenmektedir. Nitekim ihtiyaç kredileri yaşlandırma analizine göre 2015 yılı birinci çeyreğinden itibaren verilen tüm krediler aktif kalitesi açısından her geçen çeyrekte daha iyi bir performans sergilemektedir (Grafik III.1.22). Makroekonomik görünümdeki iyileşme, içinde bulunduğumuz dönemde artan istihdam imkânları ve uzun vadelere yayılan kredilerin katkısıyla önümüzdeki dönem bireysel krediler TGA görünümünün olumlu olması beklenmektedir.

III.2 Likidite Riski

Bankaların likidite riskine olan dayanıklılığı devam etmektedir. Çekirdek dışı fonlama kalemlerinin vadeleri, uygulamadaki tedbirlerin katkısıyla uzamaya devam etmiş ve olası küresel likidite şoklarına karşı bankacılık sektörünün direncini artırmıştır. Bankaların kısa vadeli dış borçlarını uzun vadeli kaynaklarla yenileme eğiliminin son dönemde de büyük ölçüde devam etmesi, sektörün dış kaynaklara erişim koşullarında anlamlı bir değişiklik olmadığını ima etmektedir. Ayrıca bankaların 30 günlük pencerede likidite pozisyonlarının güvenli bölgede kalmasını sağlayan Likidite Karşılama Oranları (LKO) ile 1 yıllık pencerede en olumsuz senaryolar altında dahi bankalara döviz likiditesi şoklarını karşılayabilecek bir alan sağlayan Rezerv Opsiyonu Mekanizması ve YP zorunlu karşılıklar, sektörün kısa ve uzun vadeli likidite pozisyonlarını güçlü kılmaktadır. Küresel likidite gelişmelerine duyarlılığı görece yüksek olan yurt dışı YP cinsi ihraçların ise gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikalarında likidite koşullarını destekleyici uygulamaların devam edeceği beklentisi ve küresel risk iştahındaki artışa bağlı olarak canlandığı gözlenmektedir. Bu gelişmeler ışığında yakın dönemde likidite kısıtlarının bankalar için bağlayıcı bir rol oynamayacağı öngörülmektedir.

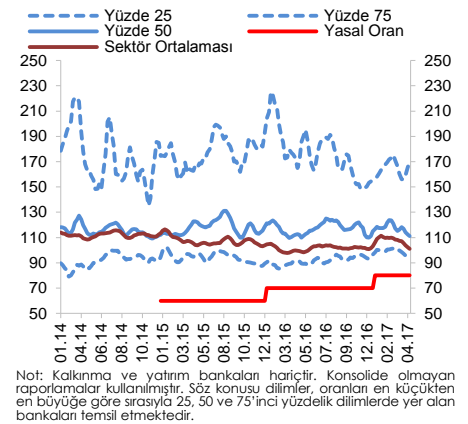
Bankaların kısa vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklı olduğu görülmektedir. Bankaların yüksek kaliteli likit varlık stokunun 30 gün süreli net nakit çıkışlarını ne ölçüde karşılayabileceğini gösteren LKO'lar yasal alt limitlerin oldukça üzerinde seyretmektedir (Grafik III.2.1 ve III.2.2).¹ Sektörün toplam ve YP için hesaplanan LKO'ları, 2019 yılında nihai olarak ulaşılabileceği belirtilen toplam için yüzde 100, YP için yüzde 80 yasal alt limitlerini hâlihazırda sağlamaktadır. Oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdelik dilimlerde yer alan bankaların oranlarının gelişimi, tüm bankaların yasal sınırları kayda değer bir marj ile sağlayabildiklerine işaret etmektedir. Bankaların ROM kapsamında tuttukları döviz ve altın rezervleri ile zorunlu karşılıklarının yanı sıra menkul kıymetler portföyü de, yüksek kaliteli likit varlık stokunun önemli bir kısmını oluşturmaktadır ve sektörün likidite riskini sınırlandırmaktadır.

¹ Bankaların kısa vadeli likidite pozisyonlarını güvenli bölgede tutmayı amaçlayan LKO için BDDK yasal alt limitler uygulamaktadır. BDDK, 2014 yılından itibaren bankalardan söz konusu oranı hesaplamalarını istemiş; 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren toplam için yüzde 60, YP için ise yüzde 40 seviyelerini yasal oran olarak belirlemiştir. Fakat bu oranlar her yıl 10'ar puan artırılarak 2019 yılında toplam ve YP için sırasıyla yüzde 100 ve yüzde 80 seviyelerinin yasal oran olarak uygulanacağı belirtilmiştir.

Bankacılık sektörünün toplam için hesaplanan LKO'su yasal alt limitlerin oldukça üzerinde seyretmektedir.

Grafik III.2.1

Yüzdelik Dilimlere Göre Bankaların Toplam Likidite Karşılama Oranları (Yüzde, 4 Haftalık Hareketli Ort.)

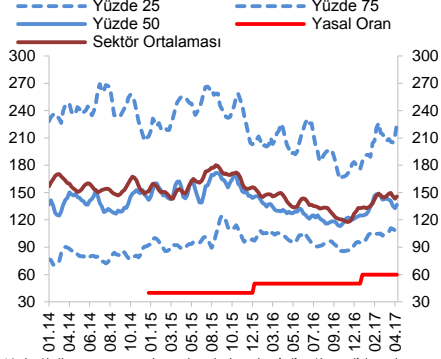
Not: Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Söz konusu dilimler, oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdelik dilimlerde yer alan bankaları temsil etmektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 05.05.17)

Çekirdek dışı yükümlülüklerin toplam kaynaklar içerisindeki payı, 2014 yılı sonundan itibaren dalgalı ancak yatay bir gelişim göstermeye devam etmektedir. Yurt dışı piyasalarda gerçekleştirilen tahvil ihraçları yoluyla sağlanan kaynaklar ile bankalardan temin edilen borçlar, çekirdek dışı yükümlülüklerin yaklaşık yüzde 60'ını oluşturmaktadır. Çekirdek dışı kaynakların önemli bir kısmını oluşturan yurt dışından temin edilen kaynakların TL karşılığı son Rapor döneminde kur gelişmelerine bağlı olarak sınırlı miktarda artmıştır. Bu çerçevede, çekirdek dışı yükümlülüklerin toplam kaynaklar içerisindeki payında da ılımlı bir artış yaşanmıştır. Yurt içinden sağlanan çekirdek dışı kaynaklar, temel olarak repo işlemleri, bankalara borçlar ve tahvil ihraçlarından oluşmaktadır. Bu dönemde yurt içi ihraçlar yatay bir gelişim göstermiştir. TCMB'nin uygulamış olduğu likidite politikalarının da etkisiyle yurt içinden sağlanan repo fonlamasında önemli miktarda daralma yaşanırken, bankalara borçlar kalemi aynı ölçüde artmıştır.¹ Bankalara borçlar kalemi ve repo fonlamasının toplamda yatay seyretmesi sonucu ise yurt içi fonların toplam yabancı kaynaklar içindeki payı anlamlı bir değişim göstermemiştir (Grafik III.2.3).

Grafik III.2.2

Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların YP Likidite Karşılama Oranları (Yüzde, 4 Haftalık Hareketli Ort.)

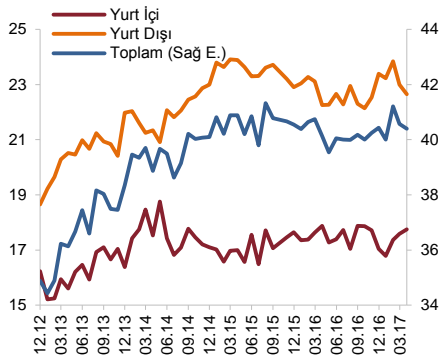
Not: Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Söz konusu dilimler, oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdeler dilimlerinde yer alan bankaları temsil etmektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 05.05.17)

Çekirdek dışı yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı yataya yakın seyretmektedir.

Grafik III.2.3

Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Bankaların likit olmayan varlıkları içerisinde en büyük paya sahip kredilerin ne ölçüde mevduatlarla fonlandığını temsil eden kredi/mevduat (K/M) oranı yatay seyrini devam ettirmektedir. Bankacılık sektörünün uzun vadeli likidite pozisyonuna ilişkin temel göstergelerden biri olan K/M oranı, 2014 yılı sonu itibarıyla yüzde 120 seviyesine yakınsamış ve bu patikada yatay seyretmeye başlamıştır (Grafik III.2.4). Mevduat büyümesinin kredi büyümesine yakın seyretmesi finansal istikrarı destekleyen bir unsurdur. Para birimi cinsinden K/M oranlarının gelişimi ise kur gelişmeleri başta olmak üzere muhtelif nedenlere bağlı olarak değişebilmektedir. Nitekim son Rapor döneminde mevduat sahiplerinin YP mevduat tercihleri güçlenmiştir. Muhtelif platformlarda kur riskinin yönetilmesine yönelik oluşturulan piyasa farkındalığının artmasının da etkisiyle YP kredi talebi zayıflamış ve bunun sonucunda da YP K/M oranında düşüş yaşanmıştır. Diğer taraftan, mevduat büyümesi üzerinde de pozitif etkisi olduğu gözlenen TL kredilerdeki canlanma ile birlikte TL K/M

¹ TCMB, 10 Ocak 2017 tarihinde yapmış olduğu duyuru ile TCMB bünyesinde faaliyette bulunan Bankalararası Para Piyasasından bankaların borç alabilme limitlerini toplam 22 milyar TL'ye, 13 Ocak 2017 tarihli duyuru ile 11 milyar TL'ye düşürmüştür. Ayrıca TCMB 13 Ocak 2017 tarihinde yapmış olduğu duyuru ile gerekli gördüğü günlerde Borsa İstanbul bünyesindeki repo pazarlarında yapılan fonlama tutarını sınırlandırabileceğini, bankaların gün sonunda kalan likidite ihtiyaçlarını Geç Likidite Penceresi (GLP) borç verme faiz oranından limitsiz olarak karşılayabilmelerinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

oranı yukarı yönlü hareket etmiştir. Son aylarda TCMB'nin para politikasının da katkısıyla döviz kurlarında yaşanan oynaklığın azalması sonucu mevduat sahiplerinin yeniden TL mevduata yönelmeye başlaması ile TL ve YP K/M oranlarındaki farklılaşmanın bir miktar azalacağı öngörülmektedir.

K/M oranı bankaların uzun vadeli likidite pozisyonlarının takibi açısından önemli bir gösterge olmasına rağmen, banka bilançolarının varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade uyumunu dikkate almaması ve mevduat dışı kaynakları istikrarlı fon kaynağı olarak kabul etmemesi nedeniyle riskin kapsamlı ölçümünü sağlamamaktadır. Çekirdek yükümlülüklerin tanımı halen tartışmaya açık olsa da mevduatların bankalar için istikrarlı bir kaynak teşkil ettikleri genel olarak kabul görmektedir. Mevduatın yanı sıra özkaynaklar, sermaye benzeri borçlar, uzun vadeli ihraçlar ve 1 yıldan uzun vadeli borçlanma kalemleri de bankalar için istikrarlı olarak değerlendirilebilecek fonlama kaynaklarıdır. Bu çerçevede, bankacılık sektörünün söz konusu kaynakları da dâhil edilerek hesaplanan K/(M+diğer istikrarlı kaynaklar) oranı 2017 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 82 seviyesinde seyretmektedir (Grafik III.2.5). Bu da bankaların uzun vadeli görece istikrarlı fon kaynakları ile likidite pozisyonlarını güvenli alanda tutarak kredi taleplerini karşılayabildiklerine işaret etmektedir.

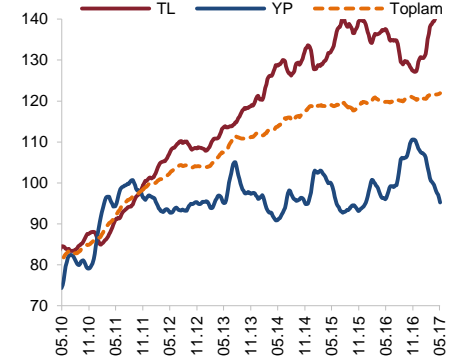
Benzer şekilde, Basel III uzlaşısında ortaya koyulan perspektife göre, bankaların varlıklarının vade yapısıyla da uyumlu olması kaydıyla mevduat dışındaki uzun vadeli borçlanmaların istikrarlı fon kaynağı olabileceği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, Basel Komitesi tarafından bankaların uzun vadeli likidite pozisyonlarının daha kapsamlı ölçülebilmesi ve bankaların varlık ile yükümlülükleri arasındaki vade farkından kaynaklanan riskleri sınırlamak amacıyla Net İstikrarlı Fonlama Oranı (NİFO) geliştirilmiştir. 2018 yılından itibaren Türkiye'de yasal olarak uygulamaya konulması beklenen NİFO'ya göre, bankalar yurt dışı borçlanmalarının vadelerini uzatmak suretiyle fonlama kalitesini zayıflatmadan kredi büyümelerini sürdürebilecek durumdadır.¹

¹ Bankaların uzun vadeli likidite pozisyonlarını daha kapsamlı takip edebilmek amacıyla varlık ve yükümlülükler arasındaki vade uyumunu da dikkate alarak Basel Komitesi tarafından NİFO uygulamaya konulmuş olup, söz konusu oranın ayrıntılarına Kutu III.2.1'de yer verilmiştir.

2015 yılı başından itibaren K/M oranında yaşanan yatay seyir devam etmektedir.

Grafik III.2.4

Kredi/Mevduat Oranı
(Yüzde, 4 Haftalık Hareketli Ort.)

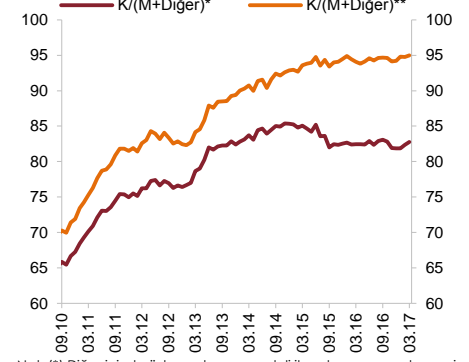

Kaynak: TCMB (Son Veri: 05.05.17)

Bankalar uzun vadeli görece istikrarlı fon kaynakları ile fonlama kalitesini zayıflatmadan kredi büyümelerini sürdürebilecek durumdadırlar.

Grafik III.2.5

Kredi/(Mevduat+Diğer İstikrarlı Kaynaklar) Oranı
(Yüzde)

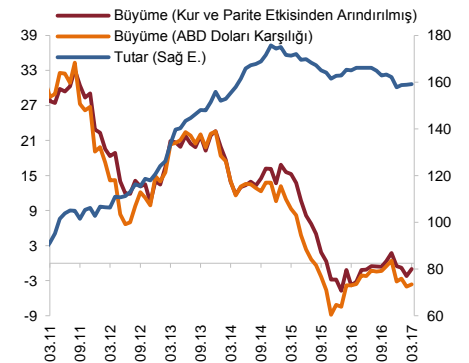
Not: (*) Diğer içinde özkaynak, uzun vadeli ihraçlar, sermaye benzeri borçlar ve 1 yıldan uzun vadeli diğer borçlar dikkate alınmıştır. (**) Diğer içinde özkaynak, uzun vadeli ihraçlar ve sermaye benzeri borçlar dikkate alınmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Bankaların zayıflayan yurt dışı kaynak talebi sonucunda sektörün dış kaynak kullanımında sınırlı ölçüde zayıflama yaşanmaktadır.

Grafik III.2.6

Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borcunun Büyüme Oranı ve Miktarı (Yıllık Yüzde Artış, Milyar ABD Doları)

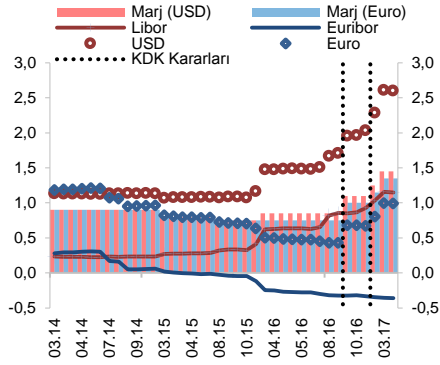

Not: Kur ve parite etkisinden arındırılan büyüme serisi, 2013 yıl sonu kur ve parite değerlerine göre yeniden hesaplanmıştır.

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.2.7

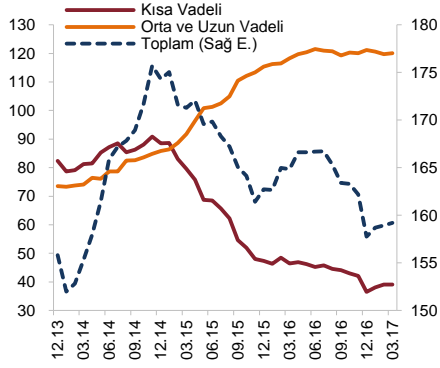
367 Gün Vadeli Sendikasyon Kredilerinin Maliyet Gelişimi (İşlem Bazlı, Yüzde)

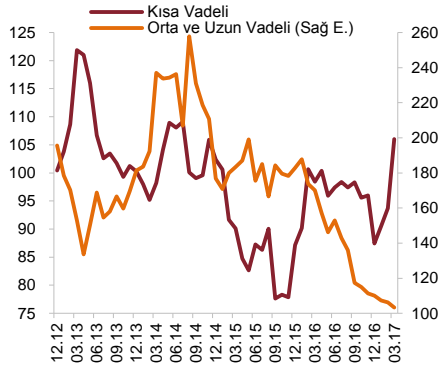
Bankacılık sektörünün yurt dışı borçlarında yaşanan kısa vadeden uzun vadeye geçiş devam etmektedir.

Grafik III.2.8

Kısa ve Orta-Uzun Vadeli Dış Borç Gelişimi (Milyar ABD Doları)

Grafik III.2.9

Dış Borç Yenileme Oranı (Yüzde, Ay)

Bankacılık sektörünün yurt dışı kaynak kullanımında sınırlı bir zayıflama gözlenmektedir. 2015 yılı başından itibaren sektörün dış

kaynak kullanımında görülen gerilemenin bankaların dış borca erişim koşul ve maliyetlerinden ziyade bankaların dış kaynak talebinin zayıflamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Reel sektör yatırımlarındaki yavaşlama ile yurt içi YP cinsi kredi büyümesinde yaşanan zayıf seyrin, bankaların dış kaynak taleplerini sınırladığı değerlendirilmektedir. Son dönemde reel sektör yatırımlarında görülen toparlanma ve 2017 yılı ilk çeyreğinde görülen yüksek kredi büyüme hızı ile gelişmekte olan ülkelere yönelik artan risk iştahı ve fon akımlarının da katkısıyla bankaların dış kaynak kullanımının artabileceği düşünülmektedir (Grafik III.2.6).

Bankaların dış borç yenileme maliyetlerinde sınırlı artış gözlenmiştir. Moody's not indirim kararı öncesinde sendikasyon

kredilerinin borçlanma maliyetlerindeki dalgalanmaların, maliyetlerdeki marjların sabit kalması nedeniyle tamamen Libor ve Euribor faiz oranlarındaki hareketleri yansıttığı gözlenmektedir (Grafik III.2.7). 23 Eylül 2016 tarihinde Moody's, 27 Ocak 2017 tarihinde Fitch'in Türkiye'nin kredi notu hakkındaki kararı sonrasında ise temin edilen borçlara uygulanan marjların sınırlı arttığı gözlenmektedir. Maliyetlerdeki artış tutarının bankalardan olan alacaklara uygulanan risk ağırlıklarındaki artışlara bağlı olarak kreditor kuruluşların katlanacakları ek sermaye maliyeti ile uyumlu olduğu düşünülmektedir.

Kredi derecelendirme kuruluşlarının kararlarını takip eden dönemde de bankaların maliyet artışlarının oldukça sınırlı kalması, yabancı finansal kuruluşların kredi arzında değişim gözlenmediği anlamına gelmektedir. Bu durum 2015 yılı başından itibaren gözlenen dış borçlanma tutarındaki ivme kaybının yabancı yatırımcıların arz kısıtlarından ziyade yurt içi bankaların tercihlerinden kaynaklandığı savını destekler niteliktedir. Aynı dönemde kaynak temin edilen ülke kompozisyonunda artan çeşitliliğin de alacaklı yoğunlaşması ile ilintili riskleri sınırladığı ve arz yönlü faktörlerin etkisini hafiflettiği değerlendirilmektedir.¹

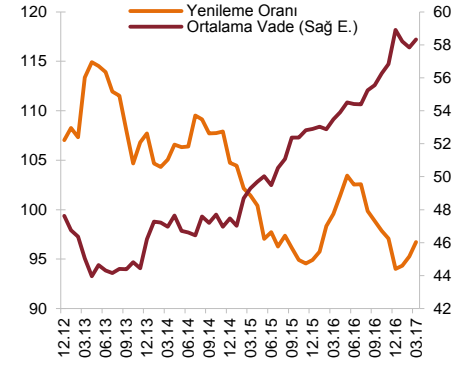
¹ Bankacılık sektörünün yurt dışından kaynak temin ettiği ülke/banka sayısındaki artışın ayrıntılarına ve muhtemel etkilerine Özel Konu IV.1'de yer verilmiştir.

Alınan tedbirlerin de katkısıyla yurt dışı banka borçlarında vade kompozisyonu uzun vade lehine değişmeye devam etmektedir. TCMB'nin çekirdek dışı yükümlülüklerde uzun vadeyi teşvik etmek adına yaptığı düzenlemelerin katkısıyla bankaların yurt dışından bir yıla kadar vadeli borçlanmalarını belirgin bir şekilde azalttığı, orta ve uzun vadeli kaynaklarını ise artırdığı gözlenmiştir (Grafik III.2.8). Sektörün kısa vadeli borçlarını uzun vadeli kaynaklar ile yenilemeyi tercih etmesi nedeniyle uzun vadeli dış borç yenileme oranı, uzun süre yüzde 100 seviyesinin oldukça üzerinde seyretmiştir (Grafik III.2.9). Son dönemde kısa vadeden uzun vadeye geçişin büyük ölçüde gerçekleşmiş olması nedeniyle uzun vadeli ve kısa vadeli dış borç yenileme oranları da yüzde 100 seviyesine yakınsamaktadır. Sektörün yurt dışı borçlarının ağırlıklı ortalama vadesi son iki ayda sınırlı ölçüde azalmakla birlikte, 2017 yılı Mart ayı itibarıyla 58 aya kadar ulaşmıştır (Grafik III.2.10). Bu dönemde, vadesi dolan bir yıl vadeli sendikasyon kredilerinin 3 yıla varan vadelere yenilenmesi, kısa vadeli repo fonlamalarının daha az tercih edilmesi, uzun vadeli tahvil ihracı eğilimi, vade kompozisyonundaki uzun vade lehine değişimin temel dinamiğini oluşturmuştur (Grafik III.2.11).

Bankacılık sektörü likidite şoklarına karşı yeterli likidite tamponlarına sahiptir. Dış borç vade kompozisyonunun uzun vadeler lehine değişmesi bankacılık sektörünün uluslararası piyasalarda yaşanabilecek olası oynaklıklara karşı direncini artırmaktadır. Bunun yanı sıra sektörün likit aktif portföyü 1 yıllık pencerede en olumsuz senaryolar altında dahi bankalara döviz likiditesi şoklarını karşılayabilecek bir alan sağlamaktadır. 2017 yılı Mart ayı itibarıyla bankacılık sektörünün önümüzdeki altı ay ve bir yıllık dönemlerde vadesi dolacak sırasıyla 46 milyar ve 77 milyar ABD doları tutarında YP dış borç ödemesi bulunmaktadır. Bu çerçevede, ülkemizdeki gelişmelerin yanı sıra küresel piyasalardaki gelişmeler de bankaları dış borçların uygun vade ve maliyetlerde yenilenmesi açısından yakından ilgilendirmeye devam edecektir. Bankaların likit aktiflerinin önemli bir kısmı ROM kapsamında bulundurulmuş altın ve döviz varlıklardan oluşmakta olup, sermaye girişlerinin zayıfladığı 2016 yılının son yarısında gerek YP maliyetlerdeki yükseliş, gerekse döviz kurundaki artış nedeniyle ROM rezervlerinde azalış meydana gelmiştir. 2017 yılı Şubat ayından itibaren ise güçlenen sermaye hareketleri ile düşen döviz kuru oynaklığının bir sonucu olarak ROM rezervlerinde yeniden artış yaşanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, bankaların nakit, yurt dışı serbest hesaplar ve ROM rezervleri gibi likit

Grafik III.2.10

Toplam Dış Borç Yenileme Oranı ve Ortalama Vadesi (Yüzde, Ay)

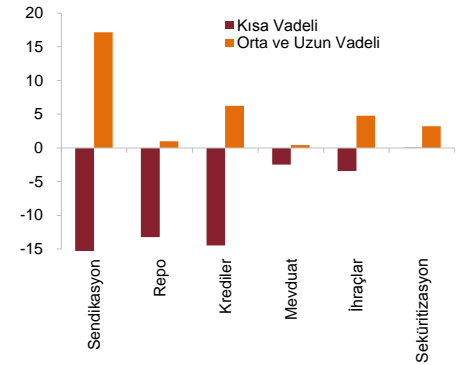

Not: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihracı dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.2.11

2014 Yılı Sonuna Göre Yurt Dışı Borçlanma Türlerinin Tutar Değişimi (Milyar ABD Doları)

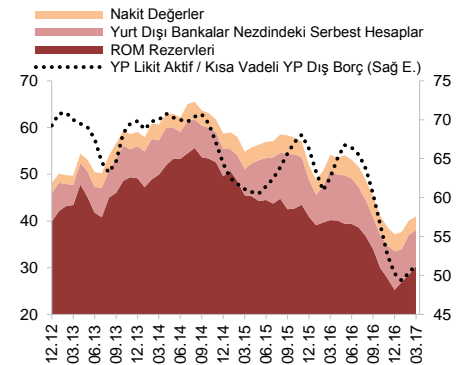

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.17)

Bankacılık sektörü, 1 yıllık pencerede likidite şoklarına karşı yeterli likidite tamponlarına sahiptir.

Grafik III.2.12

YP Likit Aktiflerin Tutan ve 1 Yıl İçinde Vadesi Dolacak YP Dış Borca Oranı (Milyar ABD Doları, Yüzde)

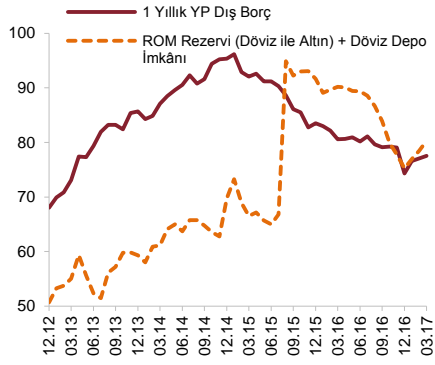
Not: YP likit aktifler, ROM kapsamında tutulan rezervler ile nakit değerler ve yurt dışı bankalar nezdindeki serbest hesaplardan oluşmaktadır. YP Likit Aktif / Kısa Vadeli YP Dış Borç oranının, 3 aylık hareketli ortalamasına yer verilmiştir.

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.2.13

ROM Rezervleri ve Döviz Depo İmkânı ile 1 Yıl İçinde Vadesi Dolacak YP Dış Borç (Milyar ABD Doları)

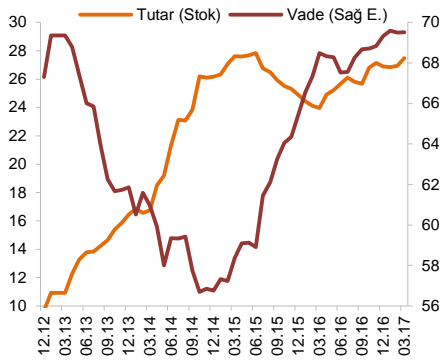

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.17)

Küresel likidite gelişmelerine bağlı olarak bankaların yurt dışı tahvil ihraçlarında canlanma gözlenmektedir.

Grafik III.2.14

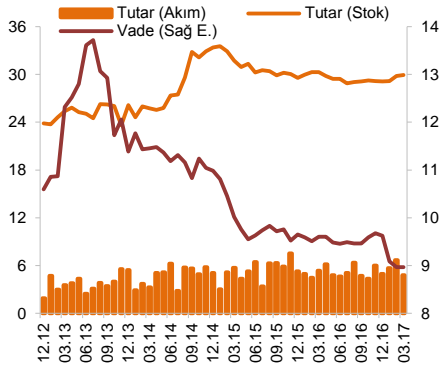
Yurt Dışı YP Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri (Stok, Milyar ABD Doları, Ay)

Kaynak: MKK (Son Veri: 03.17)

Grafik III.2.15

Yurt İçi TL Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri (Milyar TL, Ay)

Kaynak: MKK (Son Veri: 03.17)

aktifleri dış borcun yarısını karşılayabilecek güçtedir (Grafik III.2.12). TCMB tarafından sağlanan ROM ve 50 milyar ABD doları limitli döviz depo imkânları ise en olumsuz şoklara karşı yanıt verebilecek düzeydedir (Grafik III.2.13). Söz konusu likit aktiflerin yanı sıra 7 milyar ABD doları tutarındaki serbest Eurobond portföyü bankaların kısa vadeli dış borçları karşılama kapasitesini artırmaktadır.

Küresel likidite gelişmelerine duyarlılığı yüksek olan sektörün YP cinsi yurt dışı menkul kıymet ihraçlarında 2016 yılı başından itibaren yaşanan canlanma devam etmektedir. Küresel piyasalarda artan risk iştahı ile gelişmiş ülke merkez bankalarının likidite koşullarını destekleyici para politikaları sonucu sektörün YP cinsi yurt dışı menkul kıymet ihraçları 2016 yılı başından itibaren yüzde 13 artmıştır. Kısa vadeli ihraçların azalması ve son dönemdeki ihraçların daha uzun vadeli gerçekleştirilmesi sonucu ise YP cinsi yurt dışı menkul kıymet ihraç stokunun ortalama vadesi 70 aya ulaşmıştır (Grafik III.2.14). 2010 yılından itibaren bankalar tarafından tercih edilmeye başlanan yurt dışı menkul kıymet ihraçlarının toplam dış borçlar içindeki payı, 2010 yılı sonrasında istikrarlı bir şekilde artmasına rağmen 2014 yılı sonundan itibaren yüzde 16 seviyesinde yatay bir patikaya yerleşmiştir. Dolayısıyla küresel likidite gelişmelerine duyarlılığı yüksek olan yurt dışı menkul kıymet ihraçlarının gerek vadesinin diğer borçlanma türlerinden uzun olması ve uzamaya devam etmesi gerekse toplam dış borçlar içerisindeki payının düşük ve stabil olması bankaların yurt dışı ihraçları ile ilintili risklerin sınırlı kalmasını sağlamaktadır. Ayrıca, küresel likidite ve risk iştahı gelişmelerine bağlı olarak standart tahvil ihraçlarının yanı sıra varlığa dayalı menkul kıymet ihraçlarının da önümüzdeki dönemde artması beklenmektedir. Bankacılık sektörünün yurt içi ihraçlarının tutarında ve yeni ihraçlarının ortalama vadelerinde yaşanan yatay seyir Rapor döneminde de devam etmektedir (Grafik III.2.15).

Küresel finansal krizle birlikte bankaların varlık ve finansman yapısının uzun vadeli istikrar üzerine odaklanan niceliksel likidite standartlarının oluşturulması ve takibi önem kazanmıştır. Fonlama risklerinin ölçülmesinde ve bankaların likidite pozisyonlarının izlenmesinde yaygın olarak kullanılan kredi/mevduat oranı gibi göstergeler, mevduat dışındaki istikrarlı fonlama kaynaklarını göz ardı etmesi ve varlık ile yükümlülüklerin vade yapısını dikkate almaması nedeniyle kapsamlı bir risk değerlendirmesi için yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle küresel krizin ardından, Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Komite) bankaların likidite yönetimini güçlendirmek üzere prensipler yayımlamış ve asgari likidite oranları geliştirmiştir. Bunlardan ilki olan Likidite Karşılama Oranı (LKO)¹, bankaların kısa vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklılığını artırmayı amaçlamaktadır. LKO, Basel Komitesi üyesi ülkeler tarafından 2015 yılından bu yana kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır. İkinci olarak ise uzun vadeli likidite riskine yönelik Net İstikrarlı Fonlama Oranı (NİFO) geliştirilmiştir.

NİFO, uzun vadeye ve mevduata dayalı bir fonlama yapısını teşvik ederek, bankaların kısa vadeli toptan fonlamaya aşırı bağımlılığını azaltmayı hedeflemektedir. Bu orana göre, bir bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarı, ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarından büyük olmalıdır. LKO'dan farklı olarak bu oran için kademeli bir geçiş öngörülmemektedir. Dolayısıyla, bankaların 1 Ocak 2018'den itibaren NİFO'yu asgari oranda sağlaması gerekmektedir.

$$NİFO = \frac{\text{Mevcut İstikrarlı Fonlama Tutarı}}{\text{İhtiyaç Duyulan İstikrarlı Fonlama Tutarı}} \geq \%100$$

Bir bankanın "mevcut istikrarlı fonlama tutarı", banka yükümlülüklerinin kalan vadesi ve karşı tarafı göz önünde bulundurularak mevcut istikrarlı fonlama faktörleriyle çarpılmasıyla elde edilmektedir. Temel olarak yasal sermaye, bir yıldan uzun vadeli yükümlülükler, gerçek kişi ve KOBİ mevduatı istikrarlı fonlama kaynakları olarak değerlendirilirken, diğer yükümlülükler belirlenen iskonto oranları (fonlama faktörleri) ile dikkate alınmaktadır. İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı ise, likidite edilebilme kapasitelerine göre varlıkların en likitten en az likide göre sınıflandırılarak belirli "ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama faktörleri" ile çarpılmasıyla hesaplanmaktadır. Bu kalibrasyonda, bankaların kısa vadeli varlıklarının bir kısmını yenilemeyeceği, likit varlıkları teminat göstererek veya piyasada kolaylıkla satarak ilave fonlama sağlayabileceği varsayılmıştır. Bu itibarla, bir yıldan uzun vadeli varlıklar için istikrarlı fonlama ihtiyacı getirilirken, likit varlıklar için istikrarlı fonlama ihtiyacı daha azdır.²

¹ LKO, yüksek kaliteli likit varlık tutarının 30 günlük net nakit çıkış tutarına bölünmesiyle hesaplanır. Toplam için hesaplanan asgari LKO, 2015 yılında yüzde 60 olarak belirlenmiş olup her yıl 10'ar puan artış ile 2019 yılında yüzde 100 olacaktır.

² Fonlama faktörleri için Bkz. Merkezin Güncesi, Bankacılık Sektörü Likidite Ölçümünde Yeni Dönem: Net İstikrarlı Fonlama Oranı,

<https://tcmbblog.org/tr/bankacilik-sektoru-likidite-olcumunde-yeni-donem-net-istikrarli-fonlama-orani/>

Şema III.2.1.1

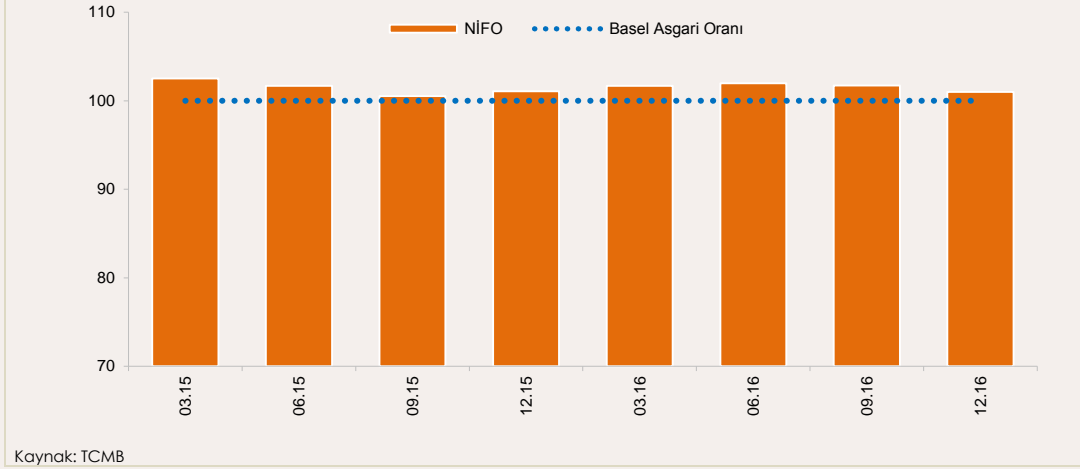
Likiditeye Göre Varlık ve İstikrara Göre Yükümlülük Sıralaması

NİFO raporlaması Türk bankacılık sektöründe henüz başlamamasına karşın, sektör için NİFO belirli varsayımlar altında hesaplanabilmektedir. Çalışma kapsamında yapılan en kuvvetli varsayım, orijinal vadelerin esas alınmasıdır.¹ Esasen NİFO hesaplamasında bütün fonlama ve aktif kalemlerinin kalan vadeye göre dikkate alınması gerekmektedir. Ancak, fonlamanın önemli bir kısmını oluşturan mevduatın genellikle 6 aydan kısa vadeli olması, fonlama tarafındaki varsayımımızı makul bir zemine taşımaktadır. Aktif tarafta ise orijinal vadelerin kalan vadeden daha uzun olduğu gerçeği, hesaplamamızda NİFO'nun olduğundan daha düşük gösterilmesi gibi bir risk doğursa da ihtiyatlı bakış açımızı desteklemektedir. Türk bankacılık sektörü için hesaplanan NİFO'nun Basel standardında belirlenen asgari oran olan yüzde 100 seviyesinin üzerinde gerçekleştiği tespit edilmektedir.² Bu çerçevede, bankaların varlıklarını istikrarlı fonlama kalemleri ile fonladığını söylemek mümkündür.

¹ NİFO hesaplamasında, varlık ve yükümlülükler orijinal vadeye göre dikkate alınmıştır. 250 bin TL'nin altındaki ticari mevduat, KOBİ mevduatı olarak dikkate alınmıştır. Teminata konu menkul değerlerin tamamı ve ters repo alacakların teminatı "seviye 1" varlık olarak kabul edilmiştir. Türev işlemlerde yüzde 85 ile dikkate alınan başlangıç teminatı ayrıntılandırılarak diğer bilanço içi kalemler altında yüzde 100 ile dikkate alınmıştır. Türev işlemlerden net alacaklar, işlemlerin teminatına bakılmaksızın yüzde 100 ihtiyaç duyulan fonlama faktörü ile dikkate alınmıştır.

² Basel Komite, Basel III kapsamında yer alan sermaye ve likidite rasyolarını değerlendirmeye yönelik olarak altı ayda bir sayısal etki analizi yapmaktadır. Bu analizler raporlama yapan toplam 230 bankanın verilerine dayanmakta, Türkiye'den de 3 banka bu raporlamaya katkı sağlamaktadır. 2016 yılı Haziran ayı itibarıyla grup-1 ve grup-2 bankaları için ağırlıklı ortalama NİFO sırasıyla yüzde 114 ve yüzde 115'tir. Türkiye'den raporlamaya katılan bankalar Haziran ayı verileriyle asgari NİFO'yu sağlarken, ağırlıklı ortalama NİFO'su yüzde 114,6'ya, içinde bulunduğu grup-1 ortalamasının üzerinde seyretmektedir.

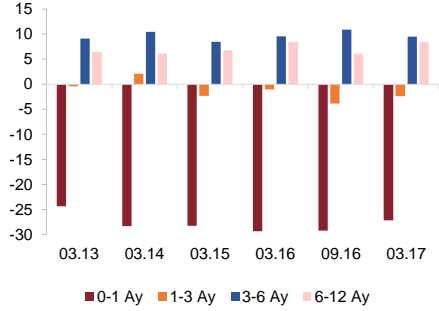
Grafik III.2.1.1Türkiye Bankacılık Sektöründe Net İstikrarlı Fonlama Oranı
(Yüzde)

Sonuç olarak, 2018 yılında uygulanmaya başlanacak olan NİFO, banka bilançolarının varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade uyumunu dikkate alarak likidite riskinin kapsamlı ölçümüne imkân sağlayacaktır. Uzun vadeli bakış açısı ile NİFO, bankacılık sektörünün kısa vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklılığını ölçen LKO'yu tamamlayıcı bir likidite rasyosu olacaktır. Mevcut hesaplamalar ışığında Türk bankalarının fonlama yapısının güçlü olduğu söylenebilmektedir. LKO'nun yanı sıra NİFO'nun da bankalar için asgari yükümlülük olması bu görünümün sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

III.3 Faiz ve Kur Riski

Grafik III.3.1

TL Cinsinden Kısa Vadeli Açık Pozisyon
(Toplam TL Pasiflere Oranı, Yüzde)

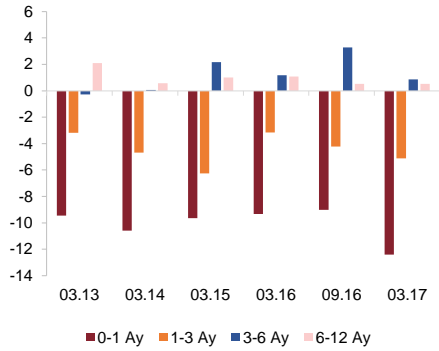

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Mevduatta YP'ye yönelim kısa vadede açık pozisyonu arttırmaktadır.

Grafik III.3.2

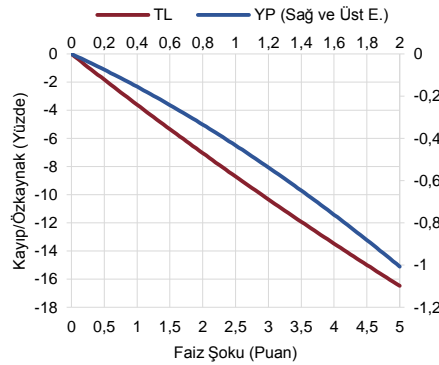
YP Cinsinden Kısa Vadeli Açık Pozisyon
(Toplam YP Pasiflere Oranı, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.3.3

Ekonomik Değer Yaklaşımına Göre Yeniden Fiyatlandırma Kanalıyla Faiz Riski

Kaynak: TCMB, Yazartların Hesaplamaları (Son Veri: 03.17)

Faiz oranlarında meydana gelebilecek ani değişimler bankacılık sektörünün varlık ve yükümlülük vade yapılarının farklı olması nedeniyle yeniden fiyatlandırma kanalından, alım-satım portföyünde bulunan menkul kıymetlerin piyasa değerinin değişmesi sebebiyle doğrudan bilanço kanalından bankaları etkilemektedir. Bu açıdan varlık ve yükümlülüklerin vade yapısı ile menkul kıymet portföyünün özelliklerinin incelenmesi sektörün faizdeki değişimlere duyarlılığının analiz edilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Yeniden fiyatlandırma dönemine göre faiz riskine duyarlı TL cinsinden aktiflerin ortalama vadesi 20 ay, pasiflerin vadesi ise 3 ay civarında olup her iki vadede yakın zamanda sınırlı da olsa uzama belirtileri görülmektedir. YP tarafında ise aktiflerin ortalama vadesi 21 ay civarında olup pasiflerin ortalama vadesi 12 aya yakındır. Faiz riskine duyarlı TL ve YP pozisyonların kısa vadedeki genel görünümü birbirine benzemektedir. Daha yakın vadelerde açık pozisyonların görece yüksek olduğu, vade uzadıkça açık pozisyonların azaldığı ve fazla pozisyon verildiği görülmektedir. YP tarafında bir aya kadar vadelerdeki açık pozisyonun faize duyarlı toplam yükümlülük pozisyonuna oranı, yakın dönemde artış eğilimi göstermiştir. Bu durum temel olarak yakın dönemde mevduatta YP'ye yönelimin bir sonucu olup yurt dışı faizlerdeki yukarı yönlü hareketlerin bankaların faiz gelir ve giderleri üzerinde yaratabileceği riski arttırmaktadır (Grafik III.3.1 ve Grafik III.3.2).

Bu veriler ışığında sektörün bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonları TL tarafta 500, YP tarafta ise 200 baz puanı kadar pozitif faiz şokuna tabi tutulmuş ve muhtemel kayıp ekonomik değer yaklaşımı ile ölçülüp özkaynaklara oranı incelenmiştir. Buna göre 5 puanı kadarlık bir TL faiz şokunun bankanın faize duyarlı pozisyonlarının bugünkü değerinde yaratabileceği muhtemel kayıp, özkaynakların yüzde 16'sına kadardır. Diğer taraftan YP tarafta 2 puanı kadar benzer bir şokun etkisi çok daha kısıtlı olup, ortaya çıkabilecek kayıp özkaynakların yüzde 1'ine kadardır (Grafik III.3.3).

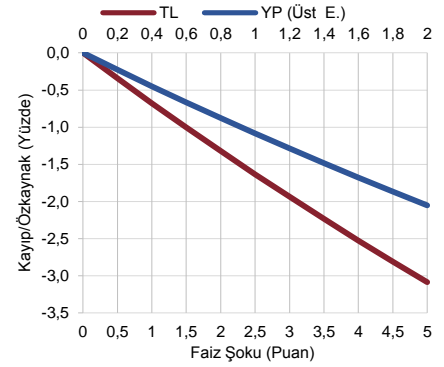
Yeniden fiyatlamaların yanı sıra finansal aracılık sisteminin dışsal faiz şoklarından etkilenebileceği bir diğer kanal, menkul kıymetlerdeki yeniden değerlendirme kanalıdır. Her ne kadar menkul kıymetlerin toplam aktifler içerisindeki payı zaman içerisinde azalsa da, alım-satım portföyündeki faize duyarlı menkul kıymetlerin faiz değişimleri karşısındaki değer değişimlerinin özkaynaklara etkisi önemini korumaktadır. Bu portföydeki sabit faizli menkul kıymetlerden gelecek etki tüm vadeler için TL tarafta 5 puan, YP tarafta ise 2 puan faiz artışına kadar teste tutulmuş ve özkaynak üzerindeki etkisi incelenmiştir. Buna göre, faiz artışlarının menkul kıymet yeniden değerlendirme kanalından özkaynaklarda yaratabileceği muhtemel kayıp TL ve YP tarafta sırasıyla özkaynakların yüzde 3'üne ve yüzde 2'sine kadardır (Grafik III.3.4).

Türk bankacılık sistemi doğrudan bilanço kanalı ile gelebilecek kur riskine olan dayanıklılığını korumaktadır. Bankaların bilanço içerisindeki açık pozisyonlarını makul seviyelerde tutup, bu açık pozisyonları bilanço dışı işlemlerle kapatmada oldukça ihtiyatlı oldukları gözlenmektedir. Bunun sonucunda sektör için hesaplanan YP net genel pozisyonu/özkaynak oranı iki yönlü standart yasal sınır olan yüzde 20'nin bir hayli altında sıfır seviyesine yakın seyretmektedir (Grafik III.3.5).

Bilanço dışı döviz işlemleri, tür bazında incelendiğinde para takası işlemlerinin kur riskini yönetmede temel araç olduğu ve zaman içerisinde ağırlığının arttığı görülmektedir. Diğer taraftan, kısa vadeli veya vadeli döviz alım-satım işlemleri ile opsiyon araçlarının YP pozisyon yönetiminde görece daha az tercih edildiği gözlenmektedir. Ancak para takası işlemlerinin hacminin büyük olması, dolaylı olarak kârlılığın para takası faizlerine olan duyarlılığını artırmaktadır (Grafik III.3.6).

Grafik III.3.4

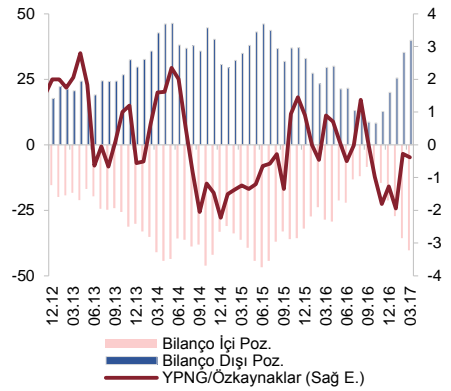
Alım-Satım Portföyündeki Sabit Faizli Menkul Kıymetlerde Faiz Riski

Kaynak: TCMB, Yazarların Hesaplamaları (Son Veri: 03.17)

YP net genel pozisyon sıfır seviyesine yakındır.**Grafik III.3.5**

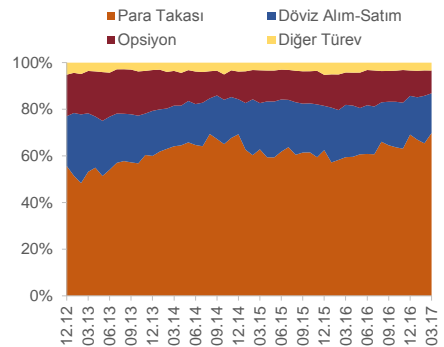
Bankacılık Sektörü Yabancı Para Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD Doları, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Para takası işlemleri YP pozisyon yönetiminde ağırlığını artırarak önemini korumaktadır.**Grafik III.3.6**

Bilanço Dışı YP İşlemlerin Brüt Pozisyon (Aktif + Pasif) Dağılımları

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Kârlılık toparlanmaya devam etmektedir.

Grafik III.4.1

Aktif ve Özkaynak Kârlılıkların Gelişimi (Yüzde)

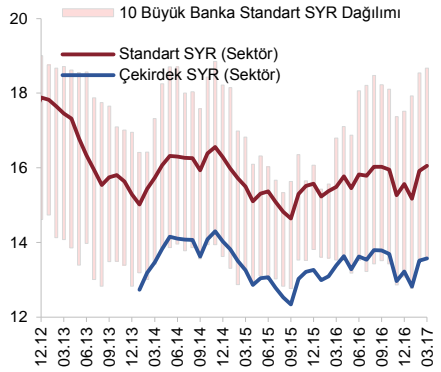
Not: Kârlılık oranları bir yıllık birikimli kâr üzerinden bir yıllık ortalama paydaya bölünerek hesaplanmaktadır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Sermaye yeterliliği güçlü seviyesini korumaktadır.

Grafik III.4.2

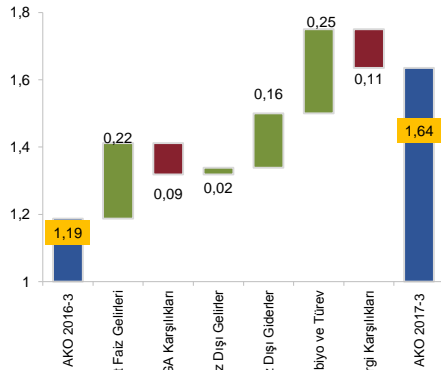
Standart ve Çekirdek SYR Gelişimi (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.4.3

Gelir/Gider Kalemlerinin Aktif Kârlılık Oranına (AKO) Etkisi (Puan)

Not: Kırmızı sütunlar azaltıcı etkiyi, yeşil sütunlar ise arttırıcı etkiyi göstermektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

III.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

2015 yılı son çeyreğinden itibaren yukarı yönlü ivmelenen bankacılık sektörü kârlılık göstergeleri, geçen yılın son çeyreğinde yataylaşma eğiliminde bulunsa da yeni yıl ile birlikte yükselişe devam etmiştir. Yakın dönemdeki hareket görece düşük kârlılık performansı gösteren bankalarda daha belirgin olup, sektörün büyük bankaları kârlılık göstergelerinde birbirine yakınsamıştır (Grafik III.4.1). Diğer taraftan, TL kredilerdeki toparlanma ile YP varlıklardaki kur etkileri sebebiyle risk ağırlıklı varlıkların hızlı yükselişi sermaye yeterlilik oranlarını (SYR) bir miktar aşağı çekse de kurdaki dengelenme, kârlılıktaki artış ve risk ağırlıklarındaki düzenleme ile birlikte bu oranlar geçen yılın üçüncü çeyreğindeki seviyesini yakalamıştır (Grafik III.4.2).

III.4.1 Kârlılık Gelişmeleri

Son bir yıl içerisinde aktif kârlılık oranındaki (AKO) değişimi etkileyen faktörlere gelir-gider hesapları ayrıntısında bakıldığında net faiz gelirlerindeki iyileşme, faiz dışı giderlerdeki tasarruf tedbirlerinin devamı ve menkul kıymet (MK), kambiyo ve türev işlemler pozisyonundaki seyrin kârlılığa olumlu; TGA oranlarındaki sınırlı artışın karşılıklara yansımalarının ise olumsuz etki ettiği görülmektedir. Vergi karşılıkları edilen kâra bağlı bir unsur olup, artan brüt kârlılıkla birlikte net kâr aşağı yönlü etkilemektedir (Grafik III.4.3).

Son bir yıllık süreçte net faiz gelirlerinin sektör aktif kârlılık oranına etkisi 22 baz puan civarındadır. Bu dönemde net faiz geliri faiz marjı kanalı ile gelen etki güç kazanmıştır. Bu duruma, geçtiğimiz yıl içerisinde TCMB tarafından uygulanan faiz indirimlerinin de katkısı olmuştur. Ancak yakın dönemde hem TL fonlama maliyet seyrinin tersine dönmesi hem de Fed'in faiz artırımlarına devam etme ihtimalinin yükselmesi ile birlikte bu kanaldan gelen etkinin sınırlanacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan, ekonomik aktivitedeki artışın kredi piyasasını canlandırması ve KGF desteklerinin finansal koşullardaki sıkılığı azaltması ile hacim kanalından gelecek etkinin faiz geliri üzerinde önümüzdeki dönemde olumlu rol oynaması beklenmektedir (Grafik III.4.4).

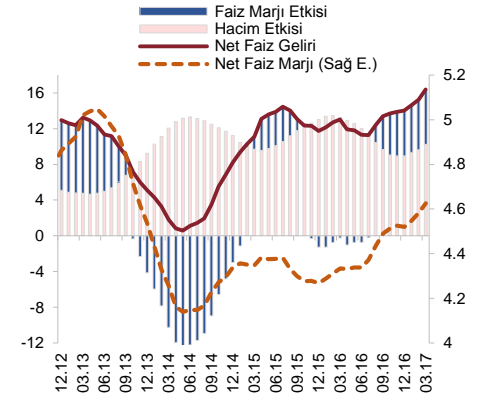
12 aylık dönemde, TGA oranlarındaki yukarı yönlü hareket ayrılan karşılıklar kanalıyla aktif kârlılık oranını 9 baz puan aşağı çekmiştir. Ancak TGA oranlarındaki bu hareket yakın dönemli kredi genişlemesinin de etkisiyle birlikte bir miktar geri çekilmiştir. Bununla birlikte sektör genelinde TGA karşılık oranlarının yükselmesi, sektörün muhtemel risklere karşı ihtiyatlı duruşunu güçlendirerek koruduğunu göstermektedir. Diğer taraftan geçmiş yıllara dair ücret ve komisyon geri ödemelerinin etkisinin iyice yavaşlaması, bu kalemin kârlılık üzerindeki daha önceki olumsuz etkilerini kısıtlarken, faiz dışı giderler, operasyonel giderler üzerindeki tasarruf tedbirlerinin sürdürülmesi ile birlikte kârlılığı olumlu etkilemeye devam etmektedir. Ancak 2016 yılı içerisinde faiz dışı gelirlerde gerçekleşen tek seferlik etkilerin önümüzdeki dönemde kaybolacak olmasıyla birlikte faiz dışı gelirlerdeki görünümün bir miktar sınırlanması beklenmektedir.

Bankaların menkul değer alım-satım, türev ve kambiyo işlemlerinden elde edilen pozisyonun muhasebeleştirildiği diğer faiz dışı gelir gider kalemi son bir yıllık dönemde görünümünü olumluya çevirmiştir. Menkul değer alım-satım işleminden elde edilen kâr azalsa da kredi büyümesinin yavaşlamasıyla birlikte para takası işlemlerindeki net pozisyonun küçülmesi ve para takası faizlerinde görülen düşüş bu durumun oluşmasında önemli rol oynamıştır. Ancak kredi büyümesinin canlanması ile birlikte para takası işlemlerine gereksinimin artmasının ve faizlerin yönünün değişmesinin, bu kalemdaki olumlu görünümü önümüzdeki dönemde bir miktar azaltması beklenmektedir (Grafik III.4.5).

III.4.2 Sermaye Yeterliliği

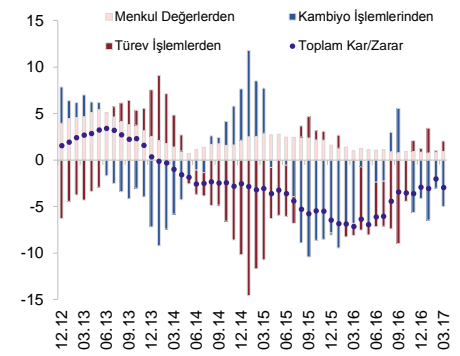
Kârlılıktaki kayda değer artış son bir yıllık dönemde yasal özkaynakları arttıran temel etmen olarak ön plana çıkmıştır. Bu dönemde DİBS faiz hadlerinin yukarı yönlü hareketi menkul değerler yeniden değerlendirme kanalından özkaynaklara negatif etki gelmesine ve bu etkinin sabit kıymet yeniden değerlendirme kanalından gelen güçlü pozitif etkiyi sınırlandırmasına yol açmıştır. Diğer taraftan sermaye benzeri kredi kapsamında yeni edinimler, düzenleme¹ ile yasal özkaynak kapsamı dışına çıkarılan sermaye benzeri kredilerin

Grafik III.4.4
Net Faiz Geliri Değişimine Katkı
(12 Ay Birikimli, Milyar TL)

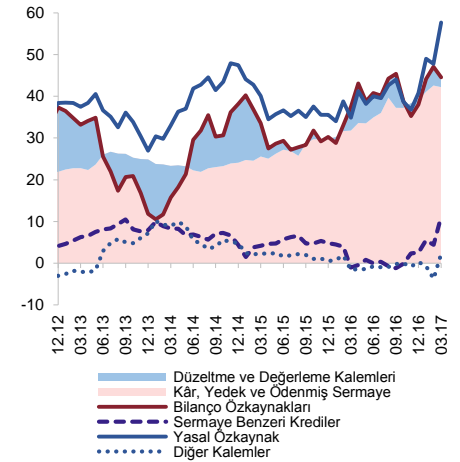
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.4.5
Menkul Kıymet, Türev ve Kambiyo İşlemleri
(12 Ay Birikimli, Milyar TL)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

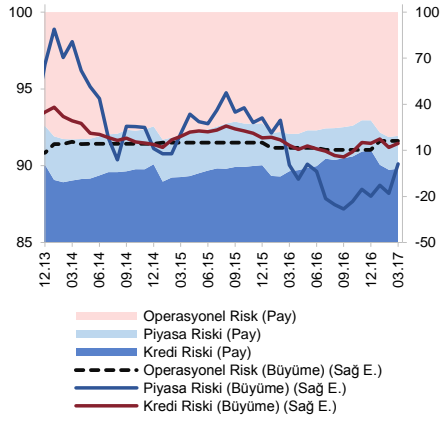
Grafik III.4.6
Özkaynak Değişimleri
(12 Ay Birikimli, Milyar TL)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

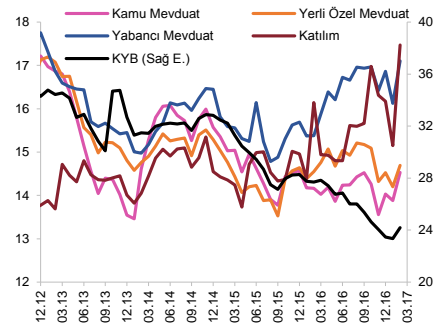
¹ Bankaların Özkaynaklarına ilişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına dair Yönetmelik (R.G. Sayı: 29511 23.10.2015 ve R.G. No: 29599 20.01.2016)

Grafik III.4.7
Risk Bileşenleri Gelişimleri
(Yüzde)

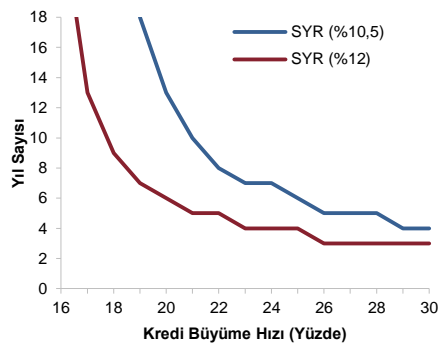
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.4.8
Banka Gruplarına Göre SYR
(Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.17)

Grafik III.4.9
Mevcut Kârlılık Düzeyinde SYR'nin
Kredi Büyümesini Destekleme Kapasitesi

Kaynak: TCMB, Yazarların Hesaplamaları (Son Veri: 03.17)

öz kaynak üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi gidermeye başlamıştır (Grafik III.4.6).

Son bir yıllık dönemde risk ağırlıklı varlık kompozisyonunda kayda değer bir değişim görülmemiş olup, yaklaşık yüzde 90'lık payıyla kredi riski baskın rolünü korumaktadır. Kurdaki yükseliş ve TL kredilerdeki canlanmayla yakın döneme kadar artış gösteren kredi riski, kurdaki görece dengelenme ve Bankamız nezdinde tutulan YP zorunlu karşılıkların risk ağırlığının BDDK tarafından sıfıra indirilmesiyle düşüş göstermiştir. Önümüzdeki dönemde KGF kefaletli kredilerin hacminin artması ile birlikte kredi riskindeki aşağı yönlü eğilimin devam edeceği öngörülmektedir. Bankalar tarafından genellikle yılda bir kez güncellenen operasyonel risk tutarı ise geçen yıla göre yüzde 16 civarında artış göstermiştir (Grafik III.4.7).

Kârlılıktaki artış özkaynakları kuvvetlendirmiş, geçmiş dönemlere kıyasla düşük seyreden kredi büyüme hızı risk ağırlıklı aktif büyümesini sınırlandırmıştır. Bu etkilere bağlı olarak sektörün sermaye yeterliliği son bir yıllık dönemde güçlenmiştir. Sermaye yeterliliğindeki bu güçlenme hâlihazırda yüksek SYR değerlerine sahip olan kalkınma ve yatırım bankaları (KYB) ve statü değişikliğiyle bu gruptan çıkan bankalardan dolayı yerli özel mevduat bankaları haricinde tüm banka gruplarında belirgindir (Grafik III.4.8).

Son veriler itibarıyla ulaşılan kârlılık seviyeleri dikkate alınarak 2015 yılı Kasım ayı Finansal İstikrar Raporu Kutu III.4.1'deki yöntem ve parametrelerle sermaye yeterlilik oranı ve kredi büyümesi ilişkisi incelenmiştir. Buna göre bankacılık sistemi yüzde 1,64 olan mevcut aktif karlılık oranı ile çalışmaya devam ederse, yaklaşık yüzde 15'lik yıllık nominal kredi büyümesini hâlihazırdaki SYR düzeyini düşürmeden destekleyebilecektir. Diğer taraftan böyle bir kârlılık düzeyinde SYR hedef oranının (yüzde 12) altına inmeden, yüzde 20'lik bir nominal kredi büyümesi altı yıl, yüzde 30'luk bir nominal kredi büyümesi ise üç yıla kadar desteklenebilecektir. Son olarak SYR limitinin sermaye koruma tamponu dâhil yasal asgari seviye (yüzde 10,5) olarak kabul edildiği durumda ise sektör yüzde 19'un altında bir nominal kredi büyümesini desteklemekte sermaye yeterliliği açısından herhangi bir kısıtla karşılaşmayacaktır (Grafik III.4.9).

Bankalar, diğer şirketler gibi iki farklı yolla fonlama sağlamaktadır: borçlanma ve özkaynak. Özkaynaklar bankaların kendi kaynağı olduğundan vadesiz bir yapıya sahiptir ve bankalara geri ödeme yükümlülüğü doğurmamaktadır. Ayrıca özkaynak, bankaların zarar ettiği dönemlerde zararın karşılanabileceği bir tampon görevi de görmektedir. Özkaynakların bankaların fonlanmasında risksiz bir yapıya sahip olmasından dolayı düzenleyici otoriteler, bankalara toplam fonlamasının bir kısmını özkaynak ile sağlama zorunluluğu getirmektedir. Düzenleme literatürüne "Basel Asgari Sermaye Yeterliliği" olarak giren oran yasal özkaynağın risk ağırlıklı varlıklara bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır:

$$SYR = \frac{\text{Yasal Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler (RAA)}}$$

Sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) yasal özkaynak ve risk ağırlıklı aktif değişimlerinden etkilenmektedir. Yasal özkaynaklar yeni sermaye girişinden ve kârlılıktan gelen olumlu katkı ile artmaktadır. Sermaye benzeri borç gibi borçlanma araçlarının neredeyse tamamının yabancı para cinsinden olması ve yasal özkaynak içinde yer almasından dolayı kur artışları yasal özkaynağı artırmaktadır. Diğer taraftan sermaye benzeri borcun toplam yasal özkaynak içindeki payı düşük olduğundan artış sınırlı olmaktadır. Risk ağırlıklı aktifler ise ortalama risk ağırlıklarındaki artışlar ve toplam aktif büyümesindeki artıştan kaynaklı olarak yükselmektedir. SYR, risk ağırlıklı varlıkların artışından aşağı yönlü; azalışından yukarı yönlü etkilenmektedir. Kurun artış gösterdiği dönemlerde bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğünün TL karşılığı da arttığından bankaların risk ağırlıklı varlıkları artış göstermektedir. Dolayısıyla TL'nin değer kaybettiği dönemlerde SYR aşağı yönlü hareket etmektedir.

Bu çalışmada kurdaki hareketlerin SYR üzerindeki etkisi bir örnek dâhilinde incelenmektedir. Analiz, sepet kurun TL karşısında yüzde 9,1 değer kazandığı 2016 yılı Ekim sonu ile Kasım sonu dönemi kullanılarak yapılmıştır. Bu dönemde bankacılık sektörü SYR'si yüzde 16'dan yüzde 15,3'e gerilemiştir. Bu gerilemede kurun yabancı para cinsinden aktifler üzerindeki artırıcı etkisinin yanında, diğer TL varlıkların büyümesi ve portföy tercihleri de etkili olmuştur. Yasal özkaynaktaki kur kaynaklı artış ise SYR'ye olumlu katkı vermiştir. Tablo III.4.1.1'de, saydığımız etkilerin ayrıştırılması yoluyla sadece kurdan kaynaklı SYR üzerinde oluşabilecek aşağı yönlü etki hesaplanmaktadır.

Kur etkisinden arındırma, kurun Kasım sonunda Ekim sonundaki seviyesini koruduğu varsayımıyla yapılmaktadır. Diğer taraftan kurdaki artışın YP dışı yasal özkaynak ve TL aktifler üzerindeki sınırlı artırıcı yöndeki etkisi göz ardı edilmektedir. Yapılan hesaplama göre, Ekim-Kasım döneminde sepet kurun yüzde 9,1'lik değer kaybı sonucunda bankacılık sektörü SYR'sinin 41 baz puanı aşağı yönlü hareket ettiği görülmektedir. YP dışı yasal özkaynak değişimi, TL aktiflerdeki değişim ve portföy tercihlerinden kaynaklı olarak ise SYR üzerinde yaklaşık 27 baz puanlık bir aşağı yönlü etki oluştuğu anlaşılmaktadır (Grafik III.4.1.1). Doğrusal bir hesaplama ile kurdaki yüzde 10'luk bir değer kaybının, SYR'yi kısa vadede yaklaşık 45 baz puanı aşağıya çektiği söylenebilir.

Tablo III.4.1.1SYR Hesaplamasında Kur Etkisi
(Aksi belirtilmedikçe Milyar TL)

	Ekim 2016	Kasım 2016
Sepet Kur (TL)*	3,19	3,48
TP Aktif	1.575	1.607
YP Aktif	1.007	1.095
Toplam Aktif	2.581	2.702
YP Aktif (milyar sepet)	315	314
KEA YP Aktif**	-	1.003
KEA Toplam Aktif (a)	-	2.610
RAA/Toplam Aktif (%) (b)	82,3	82,5
Toplam Yasal Özkaynak (c)	339	340
YP Yasal Özkaynak (d)	29	31
KEA YP Yasal Özkaynak*** (e)	-	29
KEA Toplam Yasal Özkaynak (c-d+e)	-	338
Toplam RAA (f)	2.123	2.230
KEA RAA (a*b)	-	2.154
SYR (%) (c/f)	16,0	15,3
Kur Etkisinden Arındırılmış SYR**** (%)	-	15,7
Kur Etkisi (%)	-	0,41

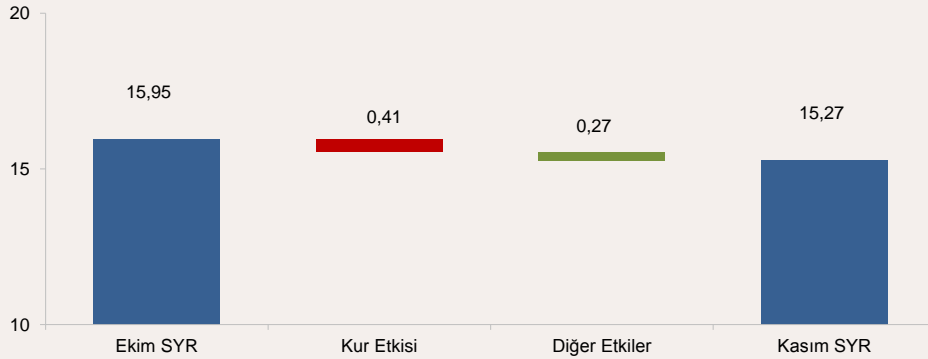
* Yüzde 70 ABD doları ve yüzde 30 eurodan oluşmaktadır.

** KEA: Kur etkisinden arındırılmış. Kasım YP aktifin sepet cinsinden değerinin Ekim sonu kuruyla çarpılması sonucu elde edilmiştir.

***Sermaye benzeri borçların yasal özkaynağın YP kısmını oluşturduğu varsayılmıştır. Kasım YP yasal özkaynağın sepet cinsinden değerinin Ekim sonu kuruyla çarpılması sonucu elde edilmiştir.

**** KEA toplam yasal özkaynağın KEA RAA'ya bölünmesi yoluyla hesaplanmıştır.

Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları

Grafik III.4.1.1SYR Üzerindeki Etkilerin Ayrıştırılması
(Yüzde)

Kaynak: BDDK

Yapılan hesaplamaların kısmi bir analize dayandığını ve dinamik etkileri yansıtmadığını ifade etmek gerekir. Örneğin, kurdaki artış, kısa vadede SYR'yi azaltıcı bir etki oluştururken orta vadede bu etkilerin bir kısmı kârlılıktaki artışla kapanma potansiyeline sahiptir. YP aktiflerin gelirleri de YP cinsinden olduğundan kârlılık da bu sayede kurdan kaynaklı olarak olumlu etkilenecektir. Kârlılığın özkaynak artışının önemli kaynaklarından biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kur gelişmeleriyle kısa vadede aşağı yönlü hareket eden SYR, daha uzun vadede kârlılıkta oluşacak artışla birlikte yükselebilecektir.